REVISTA CULTULUI MOZAIC

Nr. 345

15 MAI 1975

Anul XX • SIVAN 5735 • 12 pagini, 1 leu

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI, STR. SF. VINERI 9 — TELEFON 15.50.90

Dumnezeu este învățătura

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Dumnezeu trona în nemărginirea cerului. Omul se afla în adîncimi. Dumnezeu era atotputernic, iar omul o ființă păcătoasă, pe care mocirla patimilor o cuprindea tot mai mult. Dumnezeu se afla în strălucirea de necuprins a lumii, iar omul zăcea într-un întuneric de nepătruns. Erau departe, îngrozitor de departe, unul de celălalt, Creatorul și creatura sa cea mai de preț. El, dătătorul de viață aproape că nu mai zărea ființa creată „după chipul și asemănarea sa", căci între ei nu exista nici o legătură.

Deodată, pe vîrf de munte, s-a ivit Cuvîntul. Ecoul său străbătea nemărginirea. Încremenise întreaga creație. Cuprinși de o tainică vrajă, oamenii îl ascultau și îl vedeau. Da. Îl vedeau, căci scris este: „Iar întregul norod a văzut vocile". (Exodus 20—15). Era cuvîntul-viziune, era glasul ce fîlfîia ca un stindard în cele patru vînturi. Era vocea ce se înscria, cu litere de foc, pe orizontul istoriei, luminînd zările pînă departe, la capătul vremurilor.

„Dumnezeu a coborît pe muntele Sinai" (Exodus 19—20). Atunci cînd din înălțimi a pornit tunetul cuvîntului, Dumnezeu a părăsit izolarea sa și a coborît spre oameni. De atunci, lumea nu mai este o junglă, căci a pătruns în ea conștiința că „pe Sinai a coborît Dumnezeu", că există „un ochi care vede" toate faptele ce săvîrșim, „o ureche ce aude" tot ceea ce glăsuim și gîndim, că „toate faptele ne sînt înscrise" într-o carte care de-a pururi va sta mărturie. De atunci, Dumnezeu și cuvîntul Său se confundă, căci El e însăși învățătura, iar pe aripile cuvîntului Dumnezeu coboară mereu spre noi, alunecînd pe raza ce ne luminează mințile, ce ne înnobilează sufletele.

Astfel am aflat că drumul spre cunoaștere nu este orizontal, ci vertical. Nu ne-am mulțumit cu tihnite plimbări prin parcuri înflorite, ci am resimțit cu atît mai intens voluptatea vieții, cu cît ne-am cățărat pe povîrnișuri mai abrupte. De atunci, escaladăm într-una înălțimile spiritului, căci știm că acolo sus, pe culmile cunoașterii se află El, Cel care ne-a dăruit minunata sete de a pătrunde în tainele Creației Sale. Este adevărat că ascensiunea e grea și plină de primejdii, că trebuie să străbați poteci nebătătorite și că prăpastia amețitoare te pîndește la fiecare pas. Este drept că resimțim la fiecare cotitură amarul adevăr al popularului dicton: Șver țu zain a id. Te îndrepți spre piscuri, însă dai mereu de alte stînci care ți le ascund. Te întrebi pentru ce ești sortit să te iei mereu la trîntă cu alte coaste pietroase și nu ți-e



REMBRANDT:
Moșe primește Tablele legii

dat mai bine să pășești pe un șes, lin și odihnitor? Fiecare creastă cucerită îți dă, însă, nemărginita bucurie că te-ai apropiat mai mult de Dumnezeu, că ești învingător în marea bătălie împotriva unei vieți orizontale, plate, banale.

De cînd am ascultat și am zărit cuvîntul, spinările încovoiate ale robilor s-au îndreptat, căci El le înălța privirile în sus, spre zările în care visurile devin realități. De atunci, noțiunea de alia exprimă în limba sfîntă farmecul chemării spre înălțimi ce sălășluiește în fiecare dintre noi. Aripile lui Icar s-au topit, căci ele n-au rezistat razelor soarelui. Aripile minții și sufletele noastre se oțelesc însă din ce în ce mai tare, cu cît se apropie mai mult de culmile sfinte.

Acolo sus, pe munte, omul s-a întîlnit cu Dumnezeu.

Gramatică ebraică apărută la București

Centrul de multiplicare al Universității din București, a scos de curînd lucrarea *Gramatica limbii ebraice vechi*, de Ioan Alexandru, doctor în filologie.

Autorul, titular al lectoratului de limba ebraică veche din cadrul Facultății de limbi romanice, clasice și orientale a Universității din Capitală, este un cunoscut poet și eseist.

Lucrarea, de 130 pagini, începe cu un istoric al limbii ebraice (care merge pînă la ultimele cercetări în legătură cu manuscrisele descoperite la Qumran) și cu un succint studiu al scrisului respectiv. În capitolele următoare sînt tratate succesiv: elementele de bază ale limbii, articolul, pronumele și numeralul, substantivul, particulele, verbul.

La sfîrșit, un mic dicționar grupează cuvintele cele mai uzitate, după frecvența lor în limba vorbită ori scrisă.

Întoarcerea în țară a Eminenței Sale d-l Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 5 mai a.c. s-au înapoiat la București, după călătoria întreprinsă în Australia și în mai multe țări din sud-estul Asiei, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen.

Pe aeroportul internațional Otapeni au venit să-i întîmpine și să le spună bun venit, d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E.; Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București prim-rabin I. M. Marilus; președinți de temple și sinagogi, funcționari ai Federației și Comunității evreilor din București.

A fost de față d. Gh. Stoica, șef de serviciu în Departamentul Cultelor.

Eminența Sa d-l Șef rabin a participat la ședința lui „Memorial Foundation"

În zilele de 8—9 mai a.c., Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a luat parte la ședința, ce a avut loc la Londra, a consiliului de conducere al lui „Memorial Foundation", instituția pentru dezvoltarea culturii iudaice. Ședința a fost prezidată de d. dr. Nahum Goldman, președintele consiliului și a avut pe ordinea zilei chestiuni bugetare, precum și programul de subvenții ce se acordă anual diferitelor comunități evreiești din lume în vederea desfășurării activității de cult și culturale.

Ziua de Șabat, 10 mai, Eminența Sa a petrecut-o la Glasgow (Scoția), ca oaspete al d-lui șef-rabin dr. Wolf Gotlieb.

În ziua de 11 mai a.c. Eminența Sa s-a întors la București.

D-na și d-l David Lewis, personalități proeminente din Canada, oaspeți ai obștei noastre

Aflîndu-se în vizită în România, la invitația Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, d. David Lewis, liderul federal al Partidului Nou Democrat din Canada, împreună cu soția, d-na Sophie Lewis, au ținut să viziteze și comunitatea noastră.

Distinșii oaspeți au fost primiți cu multă considerație de către conducerea Federației Comunităților Evreiești și a Comunității evreilor din București. În cursul convorbirii, desfășurate într-o atmosferă frățească, de caldă cordialitate, oaspeții și-au exprimat bucuria de a se afla printre coreligionarii din România, de a putea cunoaște în mod nemijlocit viața și înfăptuirile obștei. Cu mult interes au urmărit expunerea ce li s-a făcut privitoare la condițiile de deplină libertate în care se desfășoară viața religioasă și comunitară la București și în întreaga țară, diferitele aspecte ale acestei activități. Au fost vizitate cîteva din așezămintele de cult, cultură și asistență ale Federației.

În seara zilei de 4 mai, conducerea Federației a oferit o masă în onoarea oaspeților.

INTERVIU
acordat revistei noastre de către Eminența Sa d-l Șef rabin dr. Moses Rosen

— Îngăduiți-mi să folosesc stilul Dv. dinamic și direct și să intru deadreptul în subiect: Care a fost scopul călătoriei pe care ați întreprins-o în Australia și cîteva țări din sud-estul Asiei?

— La invitația lui Executiv Council of Australian Jewry (președinte d. Nathan Jacobson), organizația oficială a evreilor australieni și a lui Victorian Jewish Board of Deputies (președinte d. I. J. Leibler), organizația reprezentativă a evreilor din statul Victoria, am plecat împreună cu soția mea spre a lua parte la comemorarea celor 6 milioane de martiri, victime ale nazismului. Această impunătoare solemnitate este organizat în fiecare an la Melbourne în ziua de 27 Nisan (anul acesta 7 aprilie), spre a coincide cu data răscoalei evreilor din ghetoul Varșoviei. La această manifestare, cu profunde rezonanțe în viața evreiască, sînt invitați personalități proeminente din diferitele comunități din lume. Anul acesta mi s-a făcut cinstea să fiu *Guest Speaker*, oaspetele și vorbitorul de onoare. Solemnitatea a avut loc într-una din cele mai impunătoare săli din Melbourne, cu participarea a peste 3000 de persoane. A fost o zguduitoare evocare a martiriului și eroismului evreiesc, o afirmare a hotărîrii generației noastre, generația holocaustului dar și a renașterii, de a veghea și lupta ca un nou Auschwitz să nu se mai repete niciodată.

— Cunoscînd energia și puterea Dv. de muncă, sînt convins că aceasta nu a fost singura activitate în Australia...

Într-adevăr, am căutat să folosesc prezența pe cel de-al cincilea continent spre a cunoaște cît mai multe aspecte ale vieții evreiești de acolo. Totodată trebuie să recunosc că la rîndul lor gazdele, de o admirabilă și frățească ospitalitate, nu m-au menajat sub raportul activității. Programul ce ni l-au prezentat a fost încărcat la maximum...

— Iar Dv., sînt convins, nu ați făcut obiecții...

— Nu, nu s-ar putea spune că am „șomat". Au fost zile cînd am luat cuvîntul la cîte 3 și chiar 4 adunări. Acum cînd încerc să reconstitui programul activității din Australia — acolo nu prea am avut timpul s-o fac — aproape că nu-mi vine să cred că am putut face atîtea lucruri în 10 zile. Numai la Melbourne am rostit 18 cuvîntări publice și predici. Ca să nu mai vorbesc de conferințele de presă, alocuțiuni la recepții etc. De altfel, programul acesta a început încă din drum, căci la Atena, unde avionul a făcut o scurtă escală, au venit să ne salute și ne-au oferit o recepție conducătorii comunității evreiești și rabinii comunității. La Melbourne, unde am ajuns după un zbor de peste 30 de ore, am sărbătorit ultimele 2 zile de Pesah; am rostit predici în cele mai importante temple și sinagogi, am vizitat așezăminte de cultură, învățămînt și obștești, am răspuns la nenumărate întrebări nu numai în cadrul conferințelor de presă, ci și în convorbiri cu personalități conducătoare sau cu cetățeni cu care am venit în contact.



La comemorarea răscoalei ghetoului din Varșovia (Melbourne, 7 aprilie 1975)

— În afară de Melbourne, programul a cuprins și alte orașe?

Am fost 3 zile oaspetele orașului Sidney, al doilea ca mărime, unde există o comunitate evreiască de circa 35 000 suflete, aproximativ ca și la Melbourne. Am luat cuvîntul în cadrul unei adunări publice, în prezența personalităților locale și a peste o mie de persoane. Conducerea lui Board of Deputies, corpul rabinic, în frunte cu d. Șef rabin dr. Porusch, au oferit recepții în onoarea noastră. Și acolo au fost organizate întîlniri, conferințe de presă și alte variate forme de activitate.

— Pe masa Dv. de lucru văd un maldăr de ziare, scrisori și fotografii din Australia. Profesia mă obligă să fiu uneori indiscret: am citit cîteva titluri, din „Sidney Herald" „Tribune", „The Age", „The Jewish News"... Sînt cît se poate de semnificative. Toate vorbesc despre succesul remarcabil al vizitei Dv. Într-un mesaj pe care-l semnează d. I. Leibler, președintele lui Victorian Jewish Board of Deputies, vi se aduce un „adînc oma-

(Continuare în pag. V-a)

VICTOR RUSU

ARGHEZI LA „ADAM“

Tudor Arghezi cunoştea temeinic viaţa evreilor, aspiraţiile şi idealurile lor religioase şi naţionale. Cel care a fost, un număr de ani, ierodiaconul (prima treaptă a preoţiei călugăreşti) Iosif N. Theodorescu, cunoştea bine Biblia. Începuse s-o citească din anii tinereţii. De atunci prieten de inimă cu Gala Galaction, cercetau împreună Cartea Sfîntă, dar şi de unul singur — Galaction îi împrumuta Biblii româneşti şi franceze. Într-o scrisoare din primăvara anului 1899, trimisă din Chitila, unde Arghezi era slujbaş la fabrica de zahăr, îi scria *iubitului Pişcu* (Pişculescu numele patronimic al lui Gala Galaction) despre o vizită ce voia să i-o facă : ...„voi aduce cu mine o geantă de cărţi (şi Biblia sacră)“. A fost un bun cunoscător al Bibliei, pe care a preţuit-o pentru valoarea ei religioasă-etică. Într-un articol a numit-o „cartea cea mai mare din bibliotecă, cea mai frumoasă din cărţi“. A făcut încercări de-a *potrivi* în româneşte Psalmi (Psalmul răstălmăcit de el nu l-a mulţumit pe Galaction ; era mai mult al lui Arghezi de cît cel biblic). Arghezi recomanda scriitorilor lectura, cu creionul în mînă, a Bibliei (*Biblia cu creionul*).

Se poate afirma că lectura Bibliei şi prietenia strînsă cu teologul şi traducătorul biblic Gala Galaction l-au adus şi menţinut de partea prietenilor lui Israel. A militat pentru drepturile politice cetăţeneşti ale evreilor pămînteni, a executat aprig pe antisemiţi.

Imediat după primul război mondial, îl găsim pe Tudor Arghezi colaborator la *Curierul israelit*. În primul articol (Emaniciparea), mărturisea : „Revendicăm pentru noi onoarea de a fi fost printre cei mai incomozi apărători ai dreptului populaţiei evreieşti din ţară, conceput ca un drept românesc. Ani de zile ne-am exprimat dorinţa aceasta, de români, de a vedea aşezată pe un picior de egalitate politică cu noi, fracţiunea băştinaşă de evrei, vinovată (doar) de a nu se închina în faţa aceluiaşi altar cu creştinii şi de a-şi căuta adevărul religios cu o mie de ani înaintea Bisericii greceşti şi latine“. În alt articol dezaprobă opiniile şi manevrele antisemite.

În 1927, Arghezi este în Asociaţia Prietenilor Universităţii din Ierusalim — împreună cu Dr. C. I. Parhon, Dr. Jean Cantacuzino, Dr. I. Niemirower, Gala Galaction, prof. C. Rădulescu-Motru, Dem. Dobrescu, S. Sanielevici, Dr. A. Beck, Dr. H. Brezis ş.a. ; a făcut parte din Comitetul de acţiune al Asociaţiei.

În 1929—1930 colaborează la *Adam*. Revista editată de I. Ludo s-a bucurat de colaboratori prestigioşi printre care : dr. C. I. Parhon, Camil Petrescu, Paul Zarifopol, Gala Galaction, B. Fundoianu, I. Călugăru, Scarlat Callimachi, B. Lăzăreanu, Ilarie Voronca, F. Aderca, Eugen Relgis, Constantin Graur, N. D. Cocea, ş.a.

Arghezi a debutat cu un articol însoţit de un portret Arghezi de Marcel Iancu, repetat la fiecare articol.

A urmat un medalion despre A. L. Zissu, articolul citat *Biblia cu creionul*, în care reproduce fragmente întinse din Psalmul 80 (st. 9—15), se pare într-o tălmăcire proprie, căci este altfel decît traducerea făcută de Gala Galaction-Vasile Radu şi care a provocat articolul lui Arghezi. Explică că „în original Psalmul are tocmai douăzeci de stihuri şi poartă titlul de *Psalmul lui Asaf*, scris de meşterul Psalmilor“ şi cu exclamaţia interogativă : „auzul cui va putea să ostenească vreodată citindu-i-se această frumuseţe simplă şi uşoară, care cade pe lîngă ureche ca ninsoarea de salcîmi ?“. Transcrie aproape în întregime Psalmul 51, tot într-o potrivire proprie, cu menţiunea : *Psalmul 51* scris chiar de către rege (David n. ns.), la sosirea proorocului Natan, e cîntecul umilinţei. El poate fi ascultat aşa... (reproduce Psalmul în tălmăcire personală). După care observă că „Biblia se vădeşte exasperant de tînără şi nouă. Toate lămpile se sting, uleiul lunii durează“.

A continuat colaborarea cu o cronică teatrală despre piesa „Noaptea în tîrgul vechi“ de I. Sternberg, jucată pe scena Teatrului idiş (Studio) din Bucureşti ; un capitol *Patria nouă* — Note de închisoare, din volumul *Poarta neagră*, sub tipar ; un articol despre pictorul Pascin ; două tablete despre Israel : prima, simplu *Israel*, a doua *Săracul Israel*, cu însemnări sociale din viaţa evreilor din Iaşi, Tîrgu Frumos, Paşcani... ; un articol despre pictorul I. Iser, cu prilejul unei expoziţii.

Tot în acest timp (anul 1930), merită menţionat faptul că Tudor Arghezi a participat şi a vorbit la aniversarea a doi ani de la moartea doctorului Mauriciu Singer, în sala de lectură a Bibliotecii M. Singer. A spus : „Am venit la această adunare nu ca un cititor de versuri, dar ca un contemporan al doctorului Singer,


ADAM

Anul II — No. 9 Redactor : I. LUDO 15 Octombrie 1930

COLABOREAZĂ D-NII: TUDOR ARGHEZI, HAY, A. L. ZISSU, DR. S. BICKEL, DR. I. R. ROTHENBERG, FREDA BACAL. ILUSTRAŢII DE: HAY, TITINA CĂPITĂNESCU, AMEDEO MODIGLIANI, O. LUBITSCH

Coperta revistei „Adam“ (1930)

pe care l-am cunoscut, l-am preţuit pentru ştiinţa lui şi mi-aşi permite să adaug că l-am iubit... Doctorul Singer nu era numai un medic : a fost ceea ce se chema în Vechiul Testament cît şi în Noul Testament cu două cuvinte deosebite, în limbi deosebite, un învăţător. Cartea din care, cu umilinţă, voi citi, cîteva rînduri, i-am dăruit-o doctorului Singer la apariţie şi mi se pare că i-a plăcut. Cred că la acest parastas, al aducerii aminte care-i poezia, nu este nepotrivit să citim drept omagiu cîteva poezii“. Au mai vorbit Dr. I. Niemirower, Dr. Adolphe Stern ş.a. Ing. M. Wecsler a vorbit despre Tudor Arghezi, „principe al versului românesc, matematician genial al versului... Poezia sa este rod pîrguit din grădina marilor mistere ale gîndului şi ale sufletului. La zămislirea fiecărui viers, ursitoarele inspiraţiei aprind candele în care au picurat boabe din lumina stelelor suspendate în nemărginit ; trăiesc în această poezie tainele veşniciei... Arghezi este o coloană de granit în mijlocul unui templu de adevăr şi poezie“.

Tudor Arghezi a citit, din volumul *Cuvinte potrivite*, apărut în 1927, poeziile *Lumină lină, Înviere, Muntele Măslinilor, Descîntec, Belşug şi De-a v-aţi ascuns*. Revista care a relatat acestea (*Renaşterea noastră*) a tipărit în text complet, poezia *De-a v-aţi ascuns*.

Tudor Arghezi a continuat să scrie poezie, proză, articole, prodigios şi eruptiv, ca un vulcan în fierbere. Cerneala sa, îndeosebi cea publicistică, era cu adevărat lavă literară.

Cu fiecare carte, şi-a mărit numărul cititorilor şi al admiratorilor, în ţară şi în alte ţări — prin traduceri — ajungînd să fie recunoscut şi declarat poet şi scriitor reprezentativ-naţional, alături de M. Eminescu: În 1945 i s-a decernat lui Tudor Arghezi premiul naţional pentru poezie — meritat cu prisosinţă mult mai înainte. A scris atunci Gala Galaction că „Tudor Arghezi este nu numai un nume şi o carieră literară, ci o revoluţie şi o epocă nouă în lirica şi în limba românească“.

Poeziile lui Tudor Arghezi s-au tradus şi s-au tipărit în idiş şi în ebraică, încă din anul 1930 (de către poetul I. Zmora).

Scria B. Fundoianu în 1925 : „Îi doresc lui Arghezi — aşa cum şi-a dorit şi el cîndva — ca gîndul lui să fie plug ce faţa solului o schimbă“.

Urarea s-a împlinit. La 95 de ani de la naştere, se vede cu evidenţă clară, că plugul lui Arghezi a arat adînc şi continuă să are glia sufletească şi literară a ţării.

GHEORGHE CUNESCU

YWO—50 de ani

La Congresul umaniştilor şi sociologilor evrei, desfăşurat în august 1925 la Berlin, s-a hotărît înfiinţarea unui centru de studii şi cercetări asupra celor mai importante aspecte ale vieţii comunităţilor evreieşti, ale gîndirii şi culturii iudaice. În acelaşi an a fost creat Institutul pentru cercetări iudaice (YWO).

Sediul principal al Institutului a fost stabilit la Vilna. Secţii ale YWO funcţionau la Berlin, Varşovia şi New York. Cercuri de colaboratori ai Institutului, activau în Argentina, Austria, Brazilia, Chile, Anglia, Franţa.

De la început, YWO şi-a propus să strîngă şi să conserve date cît mai complete privind toate sferele vieţii evreieşti, să contribuie la conservarea folclorului, să ajute la promovarea literaturii idiş şi ebraice, să iniţieze studierea ştiinţifică a diferitelor probleme ale comunităţilor. În statutul constitutiv al Institutului se preciza că unul dintre obiectivele fundamentale ale activităţii sale este „aplicarea celor mai moderne metode sociologice în scopul unei mai bune înţelegeri a identităţii iudaice şi a fenomenelor specifice ale vieţii evreieşti în epoca modernă“.

În primii ani ai existenţei sale, YWO şi-a desfăşurat activitatea în patru secţiuni : istorie ; filologie şi literatură ; economie şi statistică ; psihologie şi educaţie. S-a început prin editarea a patru publicaţii periodice (fiecare tratînd teme din sfera uneia din secţiunile Institutului), publicaţii ce apăreau în limba idiş, cu rezumate în limbile engleză, germană şi poloneză. Aceste publicaţii ale Institutului, tipărite la Vilna şi Varşovia, au jucat un rol important în viaţa spirituală iudaică dintre cele două războaie mondiale, nu numai prin bogatul material documentar şi studiile de înaltă ţinută publicate, ci şi prin faptul că în jurul lor s-a format un larg cerc de corespondenţi şi colaboratori din numeroase centre comunitare, care au fost încurajaţi să studieze folclorul local, să adune material privind cele mai variate aspecte ale vieţii evreieşti.

Activitatea Institutului de la Vilna a cunoscut o amplificare continuă. A fost întreprins un program de studii asupra comunităţilor din ţările de imigrare — în special asupra celor din Argentina şi Statele Unite — abordîndu-se complexele probleme ale adaptării la noile condiţii de viaţă. Opera de strîngere şi cercetare a folclorului evreiesc s-a materializat în editarea a 5 mari volume de „Scrieri filologice“, cea mai completă lucrare de acest gen realizată pînă în acel moment. A fost constituită o bibliotecă pe teme de iudaistică, numărînd peste 100 000 de volume.

„Perioada Vilna“ a Institutului pentru cercetări iudaice a cunoscut apogeul în anul 1935, cînd, la cea de-a 10-a aniversare a YWO au participat sute de erudiţi din cele mai importante comunităţi evreieşti ale lumii.

După holocaust, secţia YWO din New York — unde se află actualmente cea mai mare obşte evreiască din diaspora — a preluat conducerea Institutului, asigurîndu-se astfel continuitatea unei opere valoroase. Din fericire, printr-un concurs de împrejurări de domeniul miracolului, cea mai mare parte a bibliotecii de la Vilna, ca şi sute de mii de manuscrise şi documente valoroase din arhiva Institutului au putut fi recuperate după holocaust, fiind transportate la New York.

La activitatea de cercetare a YWO participă actualmente peste 1000 de oameni de ştiinţă. În ultimele două decenii s-au desfăşurat sub egida Institutului peste 200 de simpozioane şi reuniuni ştiinţifice consacrate celor mai diferite teme de iudaistică. Stenogramele acestor reuniuni au însumat, pînă la începutul acestui an, peste 5 milioane de pagini, dintre care circa 2 500 000 au fost prelucrate şi publicate în caiete speciale pe diferite teme şi domenii. Almanahul anual editat de YWO se numără printre cele mai prestigioase publicaţii de acest gen elaborate de un institut ştiinţific. În cadrul activităţii editoriale trebuie remarcată apariţia unor culegeri de studii privind comunităţile evreieşti din Europa înainte şi după holocaust, precum şi a unor lucrări de filologie idiş, printre care Marele dicţionar al limbii idiş, în mai multe volume.

Sub egida YWO se desfăşoară în Statele Unite numeroase activităţi şi manifestări de promovare a valorilor iudaismului. Au fost, astfel, organizate cursuri de perfecţionare pentru profesorii de limba idiş, cicluri de conferinţe pe teme ale istoriei iudaice şi ale problemelor comunităţilor evreieşti contemporane, expoziţii documentare şi de artă evreiască.

O importantă realizare a Institutului o reprezintă, fără îndoială, vasta arhivă care reuneşte cîteva milioane de documente, foarte multe dintre ele de o mare valoare. Sectorul de microfilme al acestei arhive se numără printre cele mai mari de acest gen.

„ARBORELE VIEŢII“

Copii din România au primit în ultima vreme noi distincţii la concursuri artistice internaţionale. Astfel, la concursul de desene „Arborele vieţii“, desfăşurat în Suedia, au primit diplome de onoare elevii Mariana Chiriac, Angela Burcav şi Gheona Weissbuch.

PRIMA CENTRALĂ NUCLEAROELECTRICĂ

A fost stabilită construirea, în colaborare cu U.R.S.S. a unei prime centrale atomoelectrice româneşti. Centrala, de tip VVER, cu o putere de 440 MW, va produce circa 2,6 miliarde kWh energie electrică. Reactorul nuclear-energetic al Centralei va folosi drept combustibil uraniu îmbogăţit, moderat şi răcit cu apă obişnuită sub presiune. Căldura eliberată în reactor va fi transportată la cele două turbine de cîte 220 MW.

Punerea în funcţiune a acestei prime centrale nuclearoelectrice va avea loc în primii ani ai cincinalului 1981—1985.

MAI DULCE CA ZAHĂRUL...

Industria românească de medicamente va produce pe scară largă ciclamatul de sodiu — produs cu multiple întrebuinţări în sectoarele alimentar şi farmaceutic. Noul produs este de fapt un edulcorant sintetic superior zaharinei. Este de circa 60 de ori mai dulce decît zahărul şi lipsit de post-gustul amărui pe care îl prezintă după consumare zaharina. Întrucît este un îndulcitor necaloric şi lipsit de efecte toxice, ciclamatul de sodiu va putea servi atît terapiei diabeticilor şi prevenirii obezităţii cît şi la prepararea dulciurilor şi a băuturilor nealcoolice.

CEL MAI MARE TRANSFORMATOR

Pe poarta cunoscutei întreprinderi „Electroputere“ din Craiova a ieşit recent cel mai mare produs electrotehnic românesc — primul transformator-bloc de 400 MVA. El are o greutate de transport de 250 tone, necesitînd pentru expediere un vagon cu 20 de osii şi 33 metri lungime.

NOI HOTELURI

Începînd de anul trecut, acţiunea de renovare a mai multor imobile, foste hoteluri, în vederea redobîndirii destinaţiei lor iniţiale pentru sporirea capacităţii de cazare a reţelei hoteliere bucureştene, a intrat în faza de finalizare. În urma acestor lucrări, pentru care s-au alocat sume însemnate, vor fi integrate în circuitul turistic al Bucureştiului nu mai puţin de 20 de hoteluri cu încă 4000 de locuri.

SIMPOZION INTERNAŢIONAL

La Bucureşti s-au desfăşurat lucrările simpozionului sindical internaţional pe tema „Participarea femeilor la viaţa economică şi socială“, organizat în cadrul manifestărilor Anului Internaţional al Femeii. Simpozionul a reunit reprezentanţi ai organizaţiilor sindicale din 61 de ţări de pe toate continentele, precum şi din partea a 10 organizaţii internaţionale.

meridiane

Evreii din Paris

Una din cele mai mari comunități din Europa, comunitatea evreilor din Franța, numără aproximativ 600 000 de membri. Dintre care, după o statistică recentă, 300 000 locuiesc în capitală.

Anul 582, de cînd datează primul document atestînd prezența evreilor în Paris, marchează existența unei comunități avînd cel puțin o sinagogă situată în apropierea actualei biserici Sf. Iulian cel Sărac.

În secolele X și XI evreii apar ca locuitori ai actualei Rue de la Harpe și ai unei străzi cunoscută mai tîrziu sub numele Rue de la Vieille Juiverie. O sinagogă se afla la intersecția acestor străzi.

La sfîrșitul lui 1119 exista un cartier evreiesc situat chiar în centrul Parisului, pe Ile de la Cité; marginile lui erau actualele Rue de la Cité, Quai de la Corse și Rue de Lutèce. Sinagoga, de 8 metri lățime și de 31 metri lungime, era construită pe locul actualei Piețe de Flori.

În a doua jumătate a secolului al XII-lea, Mattathias Gaon pune bazele unei *ieșive* la Paris.

Piatra funerară marchează existența unui cimitir evreiesc în Rue Pierre Sarrazin, îndărătul străzii de la Harpe.

În 1198, evreii s-au stabilit în jurul actualei Rue Ferdinand Duval, care, printr-o coincidență, a devenit cartier evreiesc încă o dată în epoca modernă.

Pe la sfîrșitul secolului XII, evreii locuiau în special în actualele Rue de Maussy, Rue de Renard Saint Merry, Rue de la Tacherie și Petit Pont. Ei au fost probabil restrînși la Petit Pont în 1324, cînd rezidența lor în cartierele evreiești devenise obligatorie. Totuși, numărul străzilor din Paris unde au locuit evreii în Evul Mediu este mai mare, lucru atestat și de denumirile evreiești ale unor locuri publice.

Prima istorie științifică a Parisului, scrisă de Henri Sauval (1623—1676), conține un important capitol dedicat evreilor. Deși aprobarea de a publica „Istoria Parisului" a fost dată în 1654, cartea n-a putut fi publicată decît în 1724.

În timpul domniei regelui Louis al XI-lea, din ordinul papei Grigore al IX-lea au fost examinate cărțile evreiești.

Faimoasa dispută asupra Talmudului a avut loc la Paris în 1240. După condamnarea Talmudului de către papa Grigore al IX-lea, 24 de cărți evreiești au fost arse în Place de Grève, acum Place de l'Hôtel de Ville. Ceva mai tîrziu, în 1306, evreii au fost expulzați din Franța.

După reîntoarcerea din 1315, numărul evreilor care s-au stabilit la Paris și împrejurimi era ceva mai mare decît cel dinainte de expulzare.

Nu peste multă vreme, în 1394, comunitatea a fost zguduită de așa-numita „afacere Denis de Machant", persoană de a cărei dispariție au fost învinuiți șapte evrei din Paris. Întîi au fost condamnați la moarte, apoi li s-a comutat pedeapsa la închisoare pe viață, pînă cînd „dispărutul" Machand a reapărut. Această „afacere" a fost preludiu expluzări evreilor din Franța în 1394.

Nu există nici o evidență a evreilor din Paris, nici chiar ca persoane izolate, în secolele XV și XVI. În 1611, medicul Elijah de Montalto a fost chemat la curtea Mariei de Medicis; deși acesta a avut relații cu Conciné, mareșal de Amcre, nu există nici o supoziție sigură că acesta ar fi fost evreu.

Pe la începutul secolului al XVIII-lea, evreii din Metz au cerut autorităților permisiunea de a intra în Paris.

În același timp, orașul era martorul sosirii evreilor din Bordeaux și Avignon. Evreii din Germania trăiau în cartierele Saint-Martin și Saint-Denis, cei din Bordeaux, Bayonne și Avignon — în cartierele Saint-Germain și Saint-André. Hanuri unde se prepara carnea *cașer* existau din 1721. Prin 1736 un hangiu din La Villete a îngăduit ca grădina sa să fie folosită pentru mormintele evreiești. După 1780, comunitatea sefardă portugheză a primit un loc care putea fi oficial utilizat ca cimitir. Puțin mai tîrziu, askenazii au primit de asemeni unul în Montrange.

Prima sinagogă construită în această perioadă este cea din Rue de Brisemiche, terminată în 1788.

Numărul evreilor din Paris pînă la Revoluție a fost probabil nu mai mare de 500. La 26 august 1789 ei au prezentat Adunării Constituante o petiție cerînd acordarea de drepturi cetățenești. Comuna din Paris vine în apărarea comunităților evreiești. Dovadă, faptul că acestea trimit un deputat care să le reprezinte în Adunare.

La 28 ianuarie 1790 au fost acordate evreilor spanioli, portughezi și francezi drepturile cetățenești.

După acest eveniment, aducînd cu sine emanciparea, un număr de evrei sosește la Paris, astfel încît în 1809, comunitatea înregistrează 2 908 de persoane. Mulți dintre ei trăiau în al treilea și al patrulea arondisment actual.

În 1819, cînd populația evreiască din Paris a ajuns între 6 000 și 7 000, a început construirea primei Sinagogi Mari. Din 1852 (anul fundației spitalului Rotschild), a devenit vizibil faptul că această sinagogă nu mai era destul de încăpătoare pentru o populație evreiască care ajunsese la 20 000 de persoane. Aceasta a determinat ridicarea altora. Azi la Paris există 30 de sinagogi.

Tot în 1819, consistoriul a înființat prima școală primară evreiască. O școală secundară a fost adăugată în 1846 și alte trei între anii 1864—1867.

În jurul anului 1860 apar la Paris două gazete evreiești: "L'Univers Israélite" și "Archives Israélites".

În 1869 locuia la Paris aproape 40% din populația evreiască a Franței.

„Afacerea Dreyfus" din 1894, împarte intelectualii Parisului în „dreyfusarzi" și „antidreyfusarzi", care se înfruntă frecvent pe străzile orașului, în special în Cartierul Latin.

După primul război mondial, încep să sosească la Paris, evrei din Africa de Nord, Turcia și Peninsula Balcanică.

Asta face ca în 1939 să se găsească la Paris circa 150 000 de evrei. Ei locuiau în întreg orașul, dar în mai mare concentrație în partea de nord și de est.

În afara școlilor primare și secundare existente, s-au înființat cîteva institute superioare de iudaistică. Presa evreiască a căpătat o importanță crescîndă.

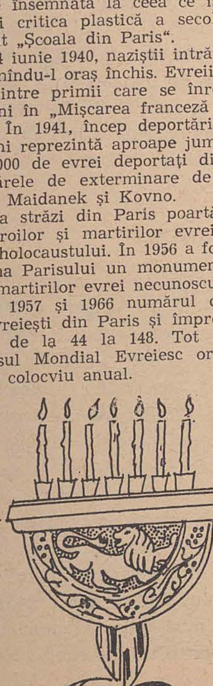
Mulți oameni de știință evrei s-au născut și au locuit la Paris în perioada modernă. Printre ei se află și doi laureați ai premiului Nobel: René Cassin și A. Lwoff.

Arta plastică evreiască a avut o contribuție însemnată la ceea ce istoria artelor și critica plastică a secolului XX a numit „Școala din Paris".

La 14 iunie 1940, naziștii intră în Paris, proclamîndu-l oraș închis. Evreii parizieni sînt printre primii care se înrolează ca partizani în „Mișcarea franceză de rezistență". În 1941, încep deportările. Evreii parizieni reprezintă aproape jumătate din cei 85 000 de evrei deportați din Franța în lagărele de exterminare de la Auschwitz, Maidanek și Kovno.

Cîteva străzi din Paris poartă azi numele eroilor și martirilor evrei din perioada holocaustului. În 1956 a fost înălțat în inima Parisului un monument în memoria martirilor evrei necunoscuți.

Între 1957 și 1966 numărul comunităților evreiești din Paris și împrejurimi a crescut de la 44 la 148. Tot din 1957, Congresul Mondial Evreiesc organizează aici un colocviu anual.



Societatea de istorie din Anglia

În anul 1887, în timpul „Expoziției istorice anglo-iudaice" obștea evreiască din Londra număra cam 60 000 suflete.

Sir Moses Montefiore, care vizitase multe țări în apărarea drepturilor evreilor, a exercitat o puternică influență asupra obștei evreiești din Londra, pe care a ajutat-o și a determinat-o să capete conștiința iudaismului. Acest neobosit militant pentru egalitate în drepturi a evreilor de pretutindeni a decedat la venerabila vîrstă de 101 ani, doi ani înaintea deschiderii expoziției.

La acea dată evreii din Anglia se bucurau de egalitate în drepturi cu ceilalți cetățeni. Ei puteau să devină membri ai Camerei comunelor, ai Camerei lorzilor, profesori sau doctori. Colegiul Evreiesc înființat în anul 1855, pentru pregătirea rabinilor și profesorilor, era un important centru de studii iudaice... Asher Mayers era redactorul lui "Jewish Chronicle", Moses Gaster fusese tocmai ales conducător spiritual al congregației evreilor de rit spaniol, iar Israel Zangwill începuse să se afirme ca scriitor.

În casele evreilor sefarzi englezi se vorbea „ladino" (dialect spaniol) iar în Whitechapel *idiș*-ul era vorbirea curentă... Din țările europene soseau numeroși evrei care se stabileau în Whitechapel. Noii imigranți înființau sinagogi, societăți literare, precum și ziare în limbile ebraică și idiș. Erau săraci; munceau mult — adesea cîte 10 ore pe zi — dar n-au devenit sclavii patronilor.

Inițiatorul Expoziției a fost Isidore Spielman (1854—1926), mai tîrziu directorul suplimentului lunar al lui "Jewish Chronicle". El a fost inițiatorul „Expoziției istorice anglo-iudaice" pentru promovarea cunoașterii istoriei iudaice.

După luni de pregătiri s-a instituit un Comitet, care număra 200 membri, președinte fiind F. D. Mocatta. Aproape 300 persoane și multe sinagogi și instituții au oferit peste 2 600 exponate, privind arta religioasă, tipărituri, cărți și portrete ilustrînd istoria evreilor înainte de anul expulzării 1290, și de la Manase Ben Israel pînă la Montefiore și Rotschild. Biroul central de informații, British Museum și South Kensington Museum, au deschis expoziții suplimentare, cuprinzînd peste 320 exponate. De asemenea au fost popularizate lucrările și cercetările arheologice ale „Fondului pentru explorarea Palestinei" (înființat în 1865).

Catalogul expoziției a fost alcătuit de doi tineri istorici; Joseph Jacobs și Lucien Wolf.

Dar clou-ul expoziției l-a consituitt „Exponatul 2091" — Manuscrisul Schapira" care consta din 15 fragmente-pergament ce ar fi fost manuscrisul original al cărții Deuteronomului. M. S. Schapira, evreu convertit, negustor de antichități din Ierusalim, susținea că manuscrisele au fost găsite în preajma Mării Moarte și le-a oferit British Museului pentru suma de 1 milion de lire sterline. Experții au declarat inițial că manuscrisele ar fi autentice, ulterior însă le-au declarat false.

Experți și învățați au discutat mult în ultimii 25 ani despre autenticitatea pergamentelor Schapira, care au fost puse la dispoziția Expoziției prin firma Quaritch. Nu se știe ce au devenit după anul 1887.

Expoziția a fost deschisă în luna aprilie 1887 la Royal Albert Hall, și timp de 12 săptămîni a fost vizitată de mai bine de 12 000 persoane. Biletul de intrare costa un shilling — sumă considerabilă pe atunci. Expoziția a contribuit mult la dezvoltarea interesului evreilor pentru trecutul lor, ca și pentru istoria, literatura și educația iudaică. Expoziția a inspirat un grup de savanți evrei să-și continue cercetările și a încurajat răspîndirea culturii iudaice.

În timpul expoziției s-au ținut conferințe cu subiecte evreiești. Profesorul Heinrich Graetz cunoscut în Anglia ca „Macaulay al evreilor" a fost invitat la Londra, unde a conferențiat la Royal Albert Hall. Marele istoric evreu a fost primit cu respect și aclamat ori de cîte ori apărea la întruniri și recepții. Conferința sa despre „Paralele istorice în istoria anglo-evreiască" ținută la 16 iunie 1887 a fost o afirmare a încrederii ce o avea în evreimea engleză.

Graetz a sugerat înființarea unei „Academii Iudaice" la Londra, în scopul promovării iudaisticii. Dar chemarea lui Graetz nu a fost ascultată.

Expoziția a atras atenția asupra importanței cunoașterii istoriei evreilor și culturii iudaice.

În sprijinul expoziției au mai venit doi precursori neevrei, Lawrence Oliphant autorul cărții „Țara din Gilead" precum și celebrul pictor Holman Hunt. De asemenea A. Goldsmit și E. H. d'Avigdor, conducători de mai tîrziu ai organizației Hovevei Zion, au contribuit la reușita expoziției.

În luna aprilie 1887, în timpul expoziției, tineri din Whitechapel au constituit asociația „Kadimah". Curînd, asociația care avea 150 membri, a ținut un ciclu de conferințe în engleză și idiș, despre probleme evreiești.

Spre finele anului 1887 se anunță chiar crearea unei „Societăți istorice evreiești". Dar proiectul se împotmolise și de-abia la 3 iunie 1893 deveni realitate. Scopul? Cercetări privind istoria evreilor și publicarea de documente și opere privind istoria iudaismului. „Societatea istorică evreiască" a contribuit la înființarea bibliotecii Mocatta și Muzeului Gustave Tuck.

Din 1893 și pînă astăzi au fost înființate cîteva sute de biblioteci și societăți culturale și sociale, dar aproape toate, cu excepția „Societății istorice evreiești" și-au încetat activitatea.

Societatea istorică evreiască ține ședințe lunare, la care conferențiază învățați, scriitori și la care participă elita spirituală a evreimii din Londra. Ea publică de asemenea cărți originale și traduceri în editura J. M. Schaftesley. Publicațiile patronate de această societate constituie o valoroasă contribuție la istoria evreimii engleze, precum și a altor comunități evreiești.

JOSEF FRAENKEL

COLECȚIE

Un iubitor de artă din Statele Unite, Josef Grusse, a colecționat în ultimele două decenii un mare număr de pînze ale unor pictori evrei care au pierit în lagărele de exterminare naziste. Un important grup de pictori reprezentați în această colecție au fost evrei din Franța, surprinși de naziști la Paris. De acolo ei au fost ridicați în diferite perioade, între anii 1941—1943, fiind deportați în lagărele de exterminare, unde au fost uciși.

LUCRARE

În editura Vallentine Mitchell din Londra a apărut lucrarea "The Jews of Austria", un studiu colectiv asupra obștei evreiești din Austria. Cartea, de peste 600 de pagini, înmănunchiază studiile a 35 de autori, redactorul volumului fiind istoricul Josef Fraenkel. O anexă specială a cărții cuprinde peste o sută de facsimile ale unor documente privind istoria comunităților evreiești din Austria.

CARNET

ISGADAL...

Nu, Allen Ginsberg, mărturisesc că încă nu ți-am citit poemul Cadiș, deși ideea că un poet american a rostit în limba sa turburătoarea rugăciune în memoria mamei sale mă emoționează profund. Nu ți-am citit poemul, ți-am găsit însă numele pe frontispiciul Elegiei lui Méliusz József, în traducerea lui Virgil Teodorescu. Cît de mult doresc, Allen Ginsberg, să cunoști acest poem! Cît de mult doresc să știi că aici, în țara Dunării, a doinei și a Carpaților, trăiesc poeți care în graiul lor muzical rostesc Isgadal, marele Isgadal în memoria celor șase milioane...

Il rostesc acum, aici, în Europa care nu este numai leagănul unei alese civilizații, ci și a unei cumplite tragedii, dintre cele mai teribile ce a cunoscut cîndva omenirea. Il rostesc acum, în plină primăvară, cînd se împlinesc 30 de ani de la sfîrșitul coșmarului. Un coșmar de sînge, lacrimi și cenușe, la capătul căruia popoarele bătrînului continent și-au numărat morții iar noi, evreii, supraviețuitorii. Din nou au înflorit castanii, în grădini și parcuri trandafirii stau gata să se deschidă la soare, curînd parfumul de salcîm și tei va înmiresma văzduhul. Dar ei nu mai sînt aici, să vadă, să simtă și să se bucure de această sărbătoare a firii. Ei au fost arși de flăcările iadului de la Treblinka, Auschwitz și atîtea alte locuri sinistre. Nu numai sufletele, ci și trupurile lor s-au înălțat spre cer în trîmbe de foc și fum. Ei s-au amestecat cu norii, cu ploaia și cu vîntul iar în urma lor nu a rămas nici un mormînt, nici o lespede, nici o floare. Nimic nu a rămas să le perpetueze amintirea...

Intr-o primăvară ca aceasta au mai apucat să privească podoaba vegetală a castanilor, să aspire cu nesaț amețitoarele miresme ale salcîmilor, apoi noaptea, cumplita noapte brună i-a înghițit pe toți. Trupurile lor tinere, trupurile lor bătrîne și trudite s-au înălțat spre cer, în trîmbe de foc și fum și nu a rămas nimeni care să aprindă pentru ei o lumînare, care să rostească pentru ei Isgadal... Doar castanii ce înfloresc triumfal în fiecare primăvară înalță în amintirea lor candelabre albe spre cer iar trandafirii din grădini par a se deschide anume spre a ne aminti de ei, cei ce s-au amestecat cu norii, cu ploaia și cu vîntul.

Castanii, trandafirii și poeții își amintesc de ei și în această primăvară victorioasă. Unul dintre poeți, în limba idiș, mărturisește că nu are ce face cu un singur trandafir, că el are zilnic trebuință de șase milioane de flori — altminteri nu poate oferi un trandafir iubitei. Se știe de mult că iubirea are rațiunea ei pe care rațiunea uneori nu o înțelege: așa, de pildă, s-a spus că în dragoste unu și cu unu fac unu. Pentru noi, însă, generația post-holocaustului, unu și cu unu fac șase milioane. Căci ei sînt cu noi, prezență nevăzută ce ne înconjoară în fiecare împrejurare a existenței. Ei sînt cu noi cînd iubim și cînd privim castanii în floare, cînd urmărim pe cer fuga norilor cu care s-au unit în trîmbe de fum gros și cînd coborîm privirea în pămînt, unde nici un semn, nici o lespede de mormînt nu le consemnează trecerea.

Nu, Allen Ginsberg, noi, aici, nu-i uităm. Nu vrem să-i uităm și chiar de am vrea, nu putem să-i uităm. Și odată cu noi își amintesc de ei castanii, trandafirii și poeții. Cît de mult doresc să știi că aici, în țara Dunării, a doinei și a Carpaților, trăiesc poeți care în graiul lor muzical rostesc marele Isgadal în memoria celor șase milioane...

Ascultă-l, Allen Ginsberg, ascultați-l voi, oameni demni de acest nume și nu-l uitați! Isgadal, marele Isgadal... Il rostesc în limba lor, învăluiți în mantie cernită, cu tristețe și mînie, doi poeți, doi OAMENI ai acestui neam de OAMENI. Il rostesc în limba lor, ca toți să-l înțeleagă, așa cum înțelepții noștri au orînduit cu mii de ani în urmă să spunem Kadiș nu în ebraică, ci în aramaică, limba pe atunci vorbită și înțeleasă de popor.

Hasidimii, acești îndrăgostiți ai credinței și ai omeniei, consideră că mai puternic decît cuvîntul e cîntecul, iar mai puternic decît cîntecul e tăcerea. Ceea ce cuvîntul nu poate exprima, exprimă cîntecul; acolo unde cuvîntul nu ajunge, ajunge cîntecul. Iar ceea ce nici cîntecul nu poate exprima, exprimă tăcerea. E desigur mult adevăr și multă înțelepciune în această credință hasidică, dar cei doi poeți ne arată că uneori cîntecul, poezia, pot exprima ceea ce pare neexprimabil. Ei, doi poeți, oameni ai acestui neam de omenie, în felul lor și, desigur, fără să știe, hasidim, hasidei umat haolam, dintre drepții popoarelor.

Marele Isgadal ei îl rostesc în limba lor, cu glas tare și răspicat, ca toată lumea să-l audă și să-l înțeleagă. Il rostesc în această primăvară victorioasă, cînd Europa, omenirea întreagă își amintește cu oroare coșmarul fascist, lungul, chinuitorul drum al nopții către zi. E adevărat, soarele victorios a risipit tenebrele, în parcuri au înflorit castanii, dar trandafirii au și spini și în lume mai sînt multe, foarte multe de făcut pentru ca viața oamenilor să fie pașnică și radioasă. De aceea, sărbătorind victoria, oamenii, popoarele, își amintesc și de prețul ei. Teribilul, cutremurătorul preț în vieți omenești pe care au trebuit să-l plătească pentru a se putea bucura în pace de castanii în floare, de trandafirii radioși, de dragoste și lumină.

Acesta este înțelesul marelui Isgadal ce ne-a fost dat să-l auzim. Pentru noi el nu are numai înțelesul unui act de nobilă pietate, ci și de afirmare fără echivoc a conștiinței umane. Ascultîndu-l ne vine în minte îndemnul lui rabi Nahman din Braclaw, rostit într-o vreme cumplită, de pogromuri și masacre sîngeroase: „Gewalt, idn... Pentru numele lui Dumnezeu, evrei, nu vă lăsați cuprinși de disperare!" Indemnul acesta a trecut din tată-n fiu printre hasidimii din Braclaw și de la Emanuel Ringelblum știm că el fusese înscris pe ușa sinagogii lor din ghetoul Varșoviei. Și tot de la Ringelblum cunoaștem că ei au fost credincioși învățăturii rabinului lor pînă la capăt, adică pînă în pragul camerelor de gazare.

Nu, Allen Ginsberg, primăvara nu poate fi abătută din marșul ei triumfal. Castanii vor înflori mereu, trandafirii se vor deschide larg în soare, oamenii vor iubi și spera mereu iar noi împreună cu ei, căci niciunde și nici cînd nu ne-am lăsat cuprinși de disperare.

Iar marelui Isgadal și poeților săi, noi le răspundem cu vorbele care de mii de ani răsună zilnic în lăcașele noastre de rugăciune: „Al hatzadikim... Peste înțelepții neamului Tău, ca și peste drepții tuturor popoarelor, revarsă îndurarea Ta, Doamne, răsplătește-i cu bunăvoință pe toți".

VICTOR RUSU

Adunarea generală a Comunității evreilor din Iași

În ziua de 17 aprilie a.c. a avut loc adunarea generală a Comunității evreilor din Iași, prilej nimerit de a trece în revistă înfăptuirile de pînă acum și de a stabili coordonatele activității în continuare. Adunarea a avut un caracter concret, de lucru și s-a desfășurat în spiritul tradiției atît de bogate a acestei comunități. Ea a avut loc în incinta Sinagogii Mari, monument religios și arhitectonic cu o vechime de peste 300 de ani. Relicvele trecutului te întîmpină la tot pasul: aici s-au rugat nenumărate generații de credincioși, au păstorit rabini-erudiți de mare faimă, printre care rabi Petachia (prin 1715), Apter-rav, al cărui jilț se păstrează și azi la loc de mare cinste, rabinii Zvolover, Taubes, Schor, Schneer, Friedman, dr. Niemerower, Tenen și mulți alții.

Din rîndurile comunității ieșene s-au ridicat sau au trăit personalități proeminente ale culturii, printre care filologul H. Tiktin, dramaturgul Ronetti Roman, poeții Steuerman-Rodion, Enric Furtună, Ițic Manger, medici-umaniști ca Ștefan Stîncă și Karpell Lipa, erudiți ai Talmudului ca Moses Duff și atîția alții. Aici, la Iași, în grădina „Pomul verde", au avut loc primele spectacole teatrale în limba idiș.

Păstrînd cu justificată mîndrie aceste bogate tradiții, comunitatea ieșeană își continuă activitatea în condițiile de deplină libertate religioasă pe care statul socialist le asigură tuturor cultelor din țară.

Majoritatea coreligionarilor plătesc cu regularitate contribuția lunară, sînt abonați și citesc „Revista cultului mozaic" iau parte activă la viața comunității. Funcționează 8 sinagogi, cursuri de Talmud Tora, un cor. Toate cerințele rituale ale enoriașilor sînt pe deplin asigurate: tăierea rituală, baia etc.

Un capitol impresionant în activitatea comunității îl constituie grija pentru enoriașii bătrîni, bolnavi, lipsiți de familie. Din rîndul acestora, un număr însemnat de persoane sînt asistate cu bani, alimente, altele iau zilnic masa, cu sau fără plată, la cantina Comunității, iar cele imobilizate la pat, primesc masa zilnic la domiciliu. Cabinetul medical asigură consultarea și tratamentul celor în suferință.

În ultima perioadă conducerea a înscris la activ și importante înfăptuiri pe plan gospodăresc. Astfel, a fost amenajat un sediu nou, adecvat, comunității, au fost executate lucrări de renovare a abatorului ritual, a fost modernizată baia. O lucrare importantă a fost împrejmuirea cu gard de beton a cimitirului din cartierul Păcurari, cheltuindu-se cu acest prilej peste 500 000 lei.

Am dat doar spicuiri din darea de seamă prezentată de d. dr. Simion Kaufman, inimosul președinte al comunității ieșene. Discuțiile care au urmat au completat imaginea activității de pînă acum și au constituit un prilej nimerit pentru observații și propuneri de care, neîndoios, noul comitet va ține seama.

Dl. Emil Sechter, secretar general al F.C.E., a făcut o expunere asupra activității Federației.

Au mai luat cuvîntul d-nii: I. Kamil, președintele Comunității evreilor din Rădăuți; Elias Rohrlich, secretar al Comunității din Dorohoi; av. Alfred Grünspan, Emil Kreps, Mișu Leiba, Beno Zalmanovici și Strul Sulimovici.

În noul comitet au fost propuși d-nii: dr. Simion Kaufman, președinte; Leiba Isac, vicepreședinte; Ițic Svarț Kara, Herman Naftule și ing. Iosef Haimovici.

DICȚIONAR

Editura „Izreel" din Tel Aviv a publicat un dicționar al limbii aramaice, cuprinzînd un fond de 15 000 de cuvinte.

După cum se știe, limba aramaică, înrudită cu ebraica, a devenit limba evreilor din Mesopotamia, Babilon și Iudeea, începînd de prin secolul al VII-lea î.e.n. și pînă prin secolul al IV-lea al erei actuale. În această limbă a fost creată o bogată literatură. Tot în aramaică a fost efectuată o traducere a Bibliei și a Talmudului.

Elemente ale limbii aramaice au pătruns și în ebraică, în special în Talmud.

Dicționarul cuprinde și un istoric al formării limbii aramaice.

„TERESIEN"

În editura „Europe Verlag" din Frankfurt pe Main (Republica Federală Germania) a apărut în limba germană volumul „Teresien 1941—1945". Cartea cuprinde o culegere de documente despre lagărul de concentrare pe care naziștii l-au organizat în anii războiului, în apropiere de Praga.

Ediția germană cuprinde în plus față de cea originală, în limba cehă, un număr de fotografii și desene.

BRIT-MILA

La domiciliul d-lui dr. Suhăr Abramovici a avut loc ceremonia religioasă de *Brit-Mila* a fiului său, Adrian. Au participat rudele, enoriașii și conducerea Comunității din oraș

În atenția cititorilor

Cititorii al căror abonament expiră la 30 iunie a.c. sînt rugați a și-l reînnoi din vreme, spre a-și asigura primirea în continuare a revistei noastre la domiciliu.

Costul abonamentului pentru perioada 1 iulie—31 decembrie 1975 este de 12 lei. Rugăm a se expedia banii prin mandat poștal, pe adresa: F.C.E. — București, cont BNR 45.10.7062, sector IV.

Abonații din București pot achita costul abonamentului la casieria Federației, str. Sf. Vineri 9—11.

DECESE

În perioada 26 aprilie — 10 mai 1975, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost inhumați:

Frankel Elsa (66 ani) Str. Maria Rosetti 16—18; Blumenfeld Iulius (82) Anestinelor 46; Font Iancu (72) Liviu Rebreanu 9; Dauber Sabina (86) Albinelor 63; Salianu Alexandru Alfred (71) Plevnei 18; Cohn Vlad Renée (60) Bd. Dacia 52; Blum Eti (79) Horei 15; Neuman Iacob (70) Bd. Ion Șulea 77; Platz Toni (56) Serg. Nițu Vasile 46—66; Finkelstein Herman (76) Bărăției 35; Ciocner Ghitel-Stela (79) Petru Locusteanu 4; Goldgamer Maria (70) Pavel Tcacenco 7; Erich Freida Ruhla (84) Academiei 35—37; Zales Samoilă (73) Logof. Tăut 57; Mandlop Bina (93) Alex. Sahia 1; Lidid Eva (77) Valeriu Braniște 11; Weiss Clara (85) Batiște 5; Weinstein Karoly (66) Șerban Vodă 254; Haim Șmil (81) Mirăslău 17.

Interviul acordat de D-l ȘEF RABIN Dr. MOSES ROSEN

(Urmare din pagina I-a)

giu pentru remarcabilele alocuțiuni ce ați rostit și pentru impresia profundă ce ați făcut asupra comunității. Iar în mesajul lui Executive Council of Australian Jewry citesc: „Comunitatea noastră s-a îmbogățit cu admirabilele predici ce le-ați ținut în timpul vizitei". Pentru ca imaginea să fie completă, v-am ruga să ne împărtășiți aprecierea Dv. asupra vizitei.

— Mulțumesc lui Dumnezeu că am avut putința să cunosc această sfîntă comunitate evreiască, de peste 80 000 membri, dintre care mulți sînt supraviețuitori ai lagărelor și ghetourilor naziste. După suferințele cumplite din anii războiului, le-a fost hărăzit să ajungă pe acele meleaguri îndepărtate și să-și făurească un nou cămin. Am fost fericit să constat că în noua lor patrie ei continuă tradiția și păstrează cu sfințenie valorile spirituale iudaice. Am fost, de asemenea, bucuros să constat respectul și simpatia de care se bucură pe continentul australian Republica Socialistă România, admirația cu care este urmărită politica înțeleptă, de promovare a păcii și înțelegerii între toate statele, conducerea ei în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu. Am fost bucuros să pot aduce coreligionarilor noștri salutul frățesc al obștei evreilor din România, vestea bună că ne bucurăm de deplină libertate religioasă și că noi aici ne menținem lăcașele de cult, cultură și asistență, tradiția noastră străveche.

— Și după vizita în Australia? Care a fost traseul Dv. pe drumul de întoarcere?

— Ne-am întors pe ruta Singapore—Tailanda — Filipine — Japonia...

— In fiecare din aceste țări există, din cîte știm, mici comunități evreiești. Ați intrat în contact cu unele dintre ele?

— În toate țările din sud-estul Asiei există într-adevăr asemenea mici comunități și ele păstrează legături strînse cu obștea din Australia, cea mai mare din zonă. Așa se face că luînd cunoștință de prezența noastră acolo, s-au grăbit să ne adreseze invitații. Am socotit că e de datoria mea să le dau curs, căci nu chiar în fiecare zi se întîmplă să aibă un rabin acolo. Pretutindeni, prezența noastră a fost un eveniment ieșit din comun, pretutindeni am fost primiți cu toată dragostea frățească. La Singapore, unde trăiesc cam 500 evrei, am fost oaspeții d-nei și d-lui Lejeune, președintele comunității, și a d-nei și d-lui Kaffri, care au oferit recepții în cinstea noastră. La Bangkok, unde sînt 150 evrei, ne-a primit cu multă căldură d. Djamal, președintele obștei. La Manila, capitala Filipinelor, locuiesc aproximativ 100 de evrei, au sinagogă, Talmud Tora. Am fost salutați de d. Toeg, președintele obștei.

Am rămas cîteva zile la Tokio, unde comunitatea evreiască numără în jur de 200 de membri. Au venit cu toții să asculte predica. Există un centru comunitar, sinagogă, curs de ebraică și Talmud Tora. Ne-a întîmpinat cu multă cordialitate d. președinte Citrin și d. rabin Tokaier, care ne-au invitat să vizităm instituțiile comunitare și s-au străduit să ne facă șederea în imensul oraș cît mai agreabilă și instructivă. Tuturor le adresăm și pe această cale mulțumiri și recunoștința noastră.

— De la Tokio ați zburat la Moscova, unde v-ați oprit să prăznuiți Șabatul. Ce ne puteți spune despre această ultimă etapă a voiajului?

— Am fost primiți cu multă cordialitate de către reprezentanții obștei evreiești. La aeroport ne-au întîmpinat șef-rabinul sinagogii din Moscova, I. Fischman și d. ing. Moise Tandeitnik, președintele comitetului de conducere al sinagogii. A fost prezent d. Savu, din partea ambasadei R. S. România. În timpul șederii la Moscova am fost primiți de d-na și d. Gheorghe Badrus, ambasadorul Republicii Socialiste România.

Sîmbătă 3 mai am luat parte la serviciul divin la Sinagoga Mare din str. Arhipova și mi s-a făcut cinstea să rostesc predica. Sfîntul lăcaș, impunător edificiu arhitectonic, era plin pînă la ultimul loc.

— Cred că cititorii noștri ar fi doritori să cunoască fie și pe scurt, conținutul acestei predici...

— Un rabin își construiește de regulă predica sprijinindu-se pe pericopa săptămînii și nici de data aceasta nu m-am abătut de la acest principiu. În acest Șabat s-a nimerit să fie două pericope — Behar și Behikotai, în care e vorba de legislația mozaică. În aceste pericope Moșe statornicește din voința lui Dumnezeu legile iudaice de echitate socială, printre care anul șabatic, cînd pămîntul și lucrătorii săi se odihnesc și iovel, anul cînd în antichitate era proclamată eliberarea sclavilor. Despre aceste norme religioase și etice m-am ocupat în predica mea. Am dat totodată glas simțămintelor de emoție și dragoste de care era plină inima mea aflîndu-mă în acest sfînt lăcaș al fraților noștri din Moscova care au în urma lor o istorie de sute și sute de ani și care au dat o contribuție atît de importantă în toate domeniile iudaismului. Am evocat eminenții rabini și talmudiști ai acestei sfinte obști, ca și oamenii de cultură, scriitori, poeți, oameni de știință ce s-au ridicat din sînul comunității. Am citit în ochii ascultătorilor emoția cu care au urmărit cuvintele mele, bucuria lor de a afla despre condițiile de deplină libertate în care se desfășoară viața obștei evreiești din România. În ochii multora am zărit lacrimi atunci cînd am invocat pronia divină să coboare pacea asupra lui Israel și a lumii întregi, iar comunitățile noastre să-și ducă existența în libertate și în spiritul tradiției.

Cu enoriașii sfîntului lăcaș am luat masa de *Șaloș seudot*, în cadrul căreia d. rabin Fischman și cu mine am rostit *Divrei Tora*, comentarii sfinte. Am vizitat ieșiva, școala superioară rabinică de pe lîngă sinagoga din Moscova, fiind întîmpinat și salutat cu căldură de directorul ei, d. Levi Itzhak Gurvitz, un erudit al talmudului. M-am întreținut cu cursanții, care învață cu zel slova și învățătura sfîntă.

Am acceptat invitația de a face o vizită la redacția revistei „Sovetiș Heimland", publicația în limba idiș a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. și am avut o convorbire îndelungată, pe care o consider foarte utilă, cu d. Aharon Vergelis, redactorul șef. La convorbire, desfășurată într-o atmosferă cordială, au luat parte d. M. Tandeitnik și scriitorul Haim Beder.

În cursul șederii la Moscova am fost primit de către vice președintele Comitetului pentru problemele cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., Viktor N. Titov, cu care am avut o convorbire îndelungată, cordială.

Acesta ar fi, sumar, bilanțul călătoriei noastre de 36 de zile, care ne-a purtat prin 3 continente și 7 țări ale lumii.

In numele redacției și al cititorilor noștri vă adresăm Dv. și d-nei dr. Rosen un sincer Yașer Koah *și mulțumiri pentru interesanta convorbire.*

Delegație a lui United Jewish Appeal

În zilele de 7—9 mai a.c. am primit vizita unei delegații a lui United Jewish Appeal.

Delegația a fost primită de conducerea Federației și a Comunității evreilor din București, a vizitat lăcașe de rugăciune, cursuri de Talmud Tora, biblioteca și redacția revistei noastre, cantina rituală, căminele de bătrîni și alte așezăminte comunitare. Oaspeții și-au exprimat admirația pentru realizările constatate, respectul față de politica înțeleaptă a conducerii de stat, care asigură deplină libertate religioasă tuturor cetățenilor.

În seara zilei de 8 mai, conducerea Federaiței a oferit o recepție, la restaurantul ritual din str. Popa Soare. Au luat parte conducători și enoriași de frunte, precum și cursanți de la cursurile de Talmud Tora. Corul a interpretat un program de cîntece religioase și populare evreiești, spre marea admirație a oaspeților.

Vizita ziaristului David Schoen

De curînd obștea noastră a primit vizita d-lui David Schoen, redactorul șef al ziarului „Uj Kelet" din Israel. În timpul șederii sale, oaspetele a vizitat instituțiile Federației, redacția revistei noastre și a avut convorbiri cu conducători ai Federației și ai comunității bucureștene.

Oaspetele a vizitat de asemenea comunitatea din Oradea în cadrul muncii de documentare în vederea redactării unei cronici a acestei comunități de veche tradiție.

DIN ARHIVA UNEI FAMILII

O corespondență inedită a lui Alfred Dreyfus în România

Faimoasa afacere Dreyfus, al cărei imens răsunet a depășit de la bun început hotarele Franței (ecourile ei în România au fost amplu consemnate în evocarea din nr. 332 al revistei noastre), a stîrnit pretutindeni un val de simpatie față de cel inculpat pe nedrept, victimă a unor tenebroase uneltiri țintind spre recrudescența diversiunii antisemite. Printre nenumăratele mesaje de îmbărbătare, de solidaritate sau de felicitare pentru perseverența dovedită în numele triumfului adevărului, pe care le-a primit A. Dreyfus, s-a numărat și cel adresat de d-ra Rovena Schwarz, din Galați. Răspunsul soților Dreyfus la misiva din România se păstrează la secția de manuscrise a Bibliotecii județene „V. A. Urechia" din Galați, sub cota Ms. I 375. El constă dintr-o carte de vizită în chenar negru pusă într-un plic de format corespunzător, tot cu chenar negru, pe fața anterioară a căruia este aplicată ștampila poștei din Paris cu data de 26 octombrie 1902. Pe cartea de vizită se află următorul text, în franceză (aici și mai departe se dă traducerea românească): *Domnul și doamna Alfred Dreyfus* (ultimele trei cuvinte sînt singurele tipărite, restul e scris de mînă — n.n.) *vă mulțumesc pentru mărturiile dv. de simpatie.*



Convorbire amicală cu d. ing. M. Tandetnik, președintele comunității evreiești din Moscova

Aceste cîteva rînduri ridică în mod firesc întrebarea: cine era inimoasa expeditoare căreia n-a pregetat să-i răspundă încercata familie Dreyfus? Dacă ar fi să ne mărginim la o elementară reconstituire pe baza numeroaselor scrisori înregistrate în fișierul de manuscrise al amintitei biblioteci, am fi fără îndoială surprinși de amploarea și rezonanța listei de personalități ale vieții artistice, științifice, publice și culturale care, timp de vre-o trei pătrimi de veac, au purtat, sistematic sau sporadic, corespondență cu Rovena Schwarz sau cu surorile ei, Antonia și Emilia. (Fără a fi prezent în colecție cu scrisori autografe, un frate, medic, menționat doar pe alocuri în corespondență, a jucat totuși, după cum se va vedea, un rol de seamă în destinele familiei.)

Iată de pildă, sub cota Ms. I 298, o spirituală scrisoare, din 26 decembrie 1899, a renumitului lingvist și filolog francez Gaston Paris, în care acesta trimite Rovenei, în locul unui portret de-al său, pe care ea i-l solicitase, două versuri, în notație proprie, dintr-un vechi cîntec francez. Nici Jules Verne, celebrul scriitor de anticipație științifică, nu dă curs unei cereri similare, dar, în maniera cea mai politicoasă, răspunde cu niște felicitări (Ms. II 213).

Caracteristică pentru această epocă de exuberantă tinerețe și de șăgalnică vo-

(Continuare în pag. VII-a)



O parte din asistența la comemorarea răscoalei ghetoului de la Varșovia (Melbourne, 7 aprilie 1975)

ŞAVUOT 1975 שבועות תשל״ה

Sensuri multiple

Şavuot, denumită în Biblie Hag Şavuot — Sărbătoarea săptămînilor, *Iom Habikurim* — ziua primilor snopi, sau *Hag Hakazir* — ziua recoltei, se sărbătoreşte la 6 Sivan (iar în afara Ţării sfinte la 6 şi 7 Sivan — deci două zile; în acest an la 16 şi 17 mai).

Şavuot este una din cele trei sărbători în care în vremea templului sfînt din Ierusalim se făceau pelerinaje, şi care, iniţial, indica sfîrşitul recoltării orzului şi începutul recoltării griului. În cartea Levitic citim: *„Şi să număraţi din ziua următoarei Sîmbete, adică din ziua cînd aţi adus snopul legănat, şapte Sîmbete, ca să fie şapte săptămîni întregi. Pînă în ziua următoare Sîmbetei a şaptea, număraţi aşadar cincizeci de zile şi atunci să aduceţi Domnului prinos nou de pîine"*. (Lev. 23; 15—16 pînă la 21).

Cum prinosul de snop legănat era adus în ziua de Sîmbătă după Pesah, Şavuot este a cincizecea zi după această zi; Şavuot este pus în legătură şi cu aducerea în templu a primelor fructe.

Dar mai presus de toate Şavuot a fost şi a rămas sărbătoarea revelaţiei de pe muntele Sinai. În decursul vremurilor, adesea, sărbători dedicate iniţial recoltei, s-au transformat în comemorări ale unor importante date istorice din viaţa poporului. Aşa cum Pesah şi Sucot se referă la ieşirea din Miţraim şi Şavuot a fost pus în legătură cu acest eveniment. Nu se ştie precis de cînd datează această schimbare a semnificaţiei atribuite sărbătorii; în orice caz, cea mai veche confirmare a acestui nou sens al Şavuotului o găsim în secolul al treilea al erei noastre.



Moşe primeşte Tablele legii

gravură

In sinagogi se citeşte de Şavuot cartea Ruth, evident pentru că întîmplările din această carte au loc la vremea recoltei. In al doilea rînd, pentrucă din seminţia lui Ruth se trage David, care, potrivit tradiţiei, a murit în ziua de Şavuot. Loialitatea lui Ruth simbolizează credinţa poporului nostru în Tora.

De Şavuot sinagoga se împodobeşte cu verdeaţă şi flori, căci după tradiţie muntele Sinai ar fi fost un „munte verde". Copacii, verdeaţa, indică şi faptul că Şavuot este sărbătoarea primelor fructe. Se obişnuieşte ca de Şavuot să se consume mîncăruri de lapte. Pentru aceasta există mai multe explicaţii între care şi aceea că Tora este asemuită cu laptele, hrana vitală a oricărui nou-născut.

Şavuot, acum două mii de ani...

Este luna seceratului orzului, a treia după ieşirea din Miţraim şi a noua de la crearea lumii. Însăşi zodia lunii, gemenii, prevesteşte o apropiată naştere. Primul dintre gemeni simbolizează roadele cîmpiilor, grînele îmbelşugate, iar celălalt se referă la rodul pomilor şi viţei de vie.

In anticul calendar agricol, descoperit parţial la Tel-Ghezer (lîngă Ramleh), luna Sivan este încadrată în lunile secerişului. De asemenea, în Meghilat Ruth, ce se citeşte de Şavuot, ni se vorbeşte de vremea seceratului orzului.

Luna Sivan stă sub semnul sărbătorii de Şavuot, ziua în care s-a dat Tora pe muntele Sinai, eveniment ce-l prăznuim în zilele de 6 şi 7 ale lunii.

Iniţial, sărbătoarea a avut un caracter popular agricol, fiind „Sărbătoarea trufandalelor", Hag Habikurim. Ce înseamnă bikurim? Primele roade culese de pe pomi sau viţă de vie, prima vită cornută, oaie, capră, erau aduse ofrandă în templul lui Dumnezeu.

Aducerea ofrandelor la templul din Ierusalim era una din cele mai frumoase ceremonii religioase ale cultului mozaic. Iată pe scurt felul cum se desfăşura această sărbătoare.

O zi înainte de Şavuot, pelerinii se duceau într-o localitate învecinată cu Ierusalimul, înoptau acolo pe străzi, fără să intre în case. Dis-de-dimineaţă, la un semnal dat, se încolonau pornind spre oraşul sfînt. Cei din apropiere aduceau smochine şi struguri, cei din depărtare — stafide şi smochine uscate. În fruntea pelerinilor era purtat un bou cu coarnele vopsite în aur, pe cap cu o coroană din frunze de măslini. Coloana înainta în cîntece şi dansuri şi se oprea la porţile Ierusalimului. Aici, pelerinii erau aşteptaţi de părinţii oraşului care-i conduceau în oraş, unde erau întîmpinaţi cu voie bună de localnici ce-i salutau cu cuvintele: „Bine-aţi venit, fraţilor!" Coloana pelerinilor se îndrepta spre muntele Casei, unde erau aşteptaţi de leviţi cu cîntece. În faţa marelui preot, bărbaţii coborau coşurile încărcate de pe cap, spre a fi binecuvîntate. Coşurile celor bogaţi erau din aur şi argint, ale celorlalţi din nuiele.

După exilare şi după distrugerea templului, caracterul sărbătorii s-a schimbat, rămînînd totuşi o sărbătoare importantă. Şavuot a căpătat sensul de sărbătoare a învăţăturii, sărbătoarea dării Torei pe muntele Sinai, eveniment hotărîtor în viaţa spirituală a poporului nostru.

In ce priveşte denumirea lunii, Sivan, o găsim în cartea Esterei (8/9), originea ei fiind probabil din limba asiriană, unde se numea „Sivno" şi însemna timpul soarelui dogoritor.

Corolar necesar

Există un lanţ milenar, a cărui primă verigă o alcătuieşte binecuvîntarea ce o rostim în cea de a doua zi de Pesah. Şi lanţul continuă... In fiecare seară i se adaugă o nouă verigă, încă o binecuvîntare. Cu totul sînt 49 de verigi. Fiind început în cea de a doua seară de Pesah, lanţul milenar se încheie printr-o apoteoză, o sărbătoare care, pe vremuri culmina printr-un pelerinaj făcut de întreg poporul la templul din Ierusalim.

Pesah, aniversarea ieşirii din Miţraim, semnifică fără doar şi poate eliberarea, dar numai cea materială. Trebuie să celebrăm această eliberare, să sărbătorim Pesah-ul, spre a mulţumi lui Dumnezeu că ne-a eliberat din mîinile lui farao.

Eliberarea a fost, neîndoios, un eveniment epocal, dar el nu a reprezentat decît o etapă pe drumul spre desăvîrşire.

A doua zi a sărbătorii eliberării din robie începem să numărăm zilele ce ne despart de celălalt mare eveniment, al eliberării spirituale, petrecut la poalele muntelui Sinai. Cu totul sînt 49 de zile, 49 de verigi ale aceleiaşi înlănţuiri istorice.

Verigile sînt prinse între ele în mod indisolubil, iar încheierea lor reprezintă victoria: victoria spiritului asupra materiei, reprezentată prin darea Torei pe muntele Sinai... A Torei de care au luat cunoştinţă toate popoarele şi a fost acceptată de cel al lui Israel. De către strămoşii noştri? Desigur, dar şi de către urmaşii noştri, căci sufletele tuturor generaţiilor erau adunate la poalele muntelui Sinai spre a primi cuvîntul divin şi a-i făgădui ascultare.

Tora reprezintă încheierea lanţului, ea este aceea care-l pune în valoare şi-i justifică existenţa.

Şavuot sărbătoarea săptămînilor este un corolar necesar al Pesah-ului. Eliberarea morală, spirituală este o încununare indispensabilă a eliberării materiale.

Şavuot, sărbătoarea săptămînilor, sărbătoarea încheierii şi a dării Torei, triplă denumire a cărei sinteză este Tora. Sărbătoarea noastră are şi o a patra semnificaţie: este sărbătoarea celor dintîi roade. Dumnezeu ne-a eliberat din robia din Miţraim, Domnul a desăvîrşit această eliberare prin darea Torei. De aceea, cuvine-se a-i mulţumi Stăpînului universului aducîndu-i ofrandă cele dintîi roade.

Ce putem să oferim astăzi ca roade dintîi?

Templul nu mai există. Preoţii nu mai oficiază pe altarul lui, sacrificiile au luat sfîrşit.

Prin ce anume putem să marcăm încheierea lanţului, deoarece zi de zi am adăugat la el veriga noastră printr-o binecuvîntare?

Să oferim lui Dumnezeu cele dintîi roade ale bucuriei noastre, cele dintîi roade ale inteligenţei noastre.

In această zi în care încheiem lanţul să-i aducem primele noastre roade. Iar El, care ne-a acordat eliberarea, ne va dărui pacea, căci pecetea lui Dumnezeu este Adevărul, iar numele lui este Pacea.

Regele David şi pînza de păianjen

După unele păreri, ca aceea exprimată în *Ialkut Simoni*, păianjenul ar fi creatura care inspiră numai repulsie. Talmudul emite însă un punct de vedere opus. Se povesteşte acolo că în tinereţe David a exclamat odată, într-un moment de furie: „De ce o fi creat Dumnezeu fiinţe atît de inutile ca muştele, păianjenii ş.a...?". Dar pe cînd fugea de regele Saul s-a refugiat într-o peşteră, la poalele unui munte. Ascunzătoarea nu era deloc sigură. Tocmai atunci, un păianjen mare a început să ţeasă o pînză la gura peşterii. Cînd Saul şi oamenii lui au trecut pe acolo, au considerat inutil să mai cerceteze peştera pentru că deschizătura ei era astupată de pînza de păianjen, ceea ce însemna că nimeni nu trecuse pe acolo. După trecerea primejdiei, David ieşi din peşteră şi înţelese că datora viaţa unei umile insecte. El mulţumi lui Dumnezeu şi plin de căinţă îi imploră iertarea pentru că s-a îndoit un moment de marea sa înţelepciune.

Păianjenul, în ebraică *acabiş*, este menţionat de două ori în Biblie pentru a indica în mod alegoric lucruri inutile şi speranţe deşarte.

Talmudul recurge şi el la această comparaţie. Astfel, despre patimă se spune că la început e ca o pînză de păianjen, apoi creşte şi se face puternică, firele ei devenind rezistente ca hamurile de la căruţă. (Suca, Talmud 52 a). În cartea *Hovot halevavot* a lui Bahia ibn Pakuda, găsim următoarea comparţie „Aşa cum pînza de păianjen îngreunează pătrunderea luminii soarelui într-o casă, tot aşa pasiunea acoperă lumina raţiunii".

Din comoara folclorului

PUTEREA TOREI

S-a întîmplat de mult... Rabi Iehuda, fiul lui rabi Samuel cel drept, împlinise optsprezece ani şi încă nu învăţase Tora. Era neştiutor, sălbatec şi cutreera cîmpiile cu arcul şi săgeţile sale. Într-una din zile, în timp ce tatăl său, rabi Samuel, explica tinerilor învăţăcei din heder o problemă grea din Talmud, tînărul Iehuda rătăcea pe afară şi trăgea cu arcul. Elevii, indignaţi, se adresară maestrului lor cu un timid reproş: „Scumpe rabi, toţi strămoşii dumitale au fost mari învăţaţi: tatăl dumitale, rabi Kalonymus şi bunicul dumitale, rabi Efraim, şi totuşi admiţi ca fiul dumitale să rătăcească cu arcul şi săgeţile, ca un vagabond". Rabi Samuel le zise: „Recunosc, aveţi dreptate. Curînd însă totul se va schimba. V-o promit".

Şi cînd tinerii învăţăcei plecară la casele lor, acesta îl chemă pe fiul său, Iehuda, şi-i zise: „Iubite fiu, tu nu vrei deloc să înveţi Tora? Priveşte, mă ruşinez de neştiinţa ta în faţa tuturor"... Şi răspunse Iehuda părintelui său: „Iubite tată, de ce să nu vreau să învăţ Tora? O voi face cu plăcere dacă mă vei învăţa, ca pe ceilalţi tineri".

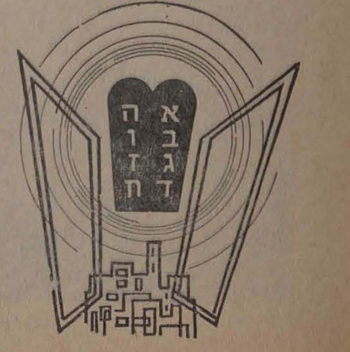
Şi rabi Samuel îl duse pe fiul său mai mic în heder. Îl aşeză lîngă el, iar pe fiul său mai mare, rabi Abraham, îl aşeză de cealaltă parte... Rabi Samuel pronunţă un nume sfînt, şi imediat încăperea se umplu de o mare lumină, a cărei strălucire Iehuda nu putu să o suporte. Intimidat îşi acoperi faţa cu haina şi căzu la pămînt... Grăi atunci rabi Samuel către fiul său mai mare, rabi Abraham: „Adevărat, acesta este semn de la Dumnezeu, lăudat fie-i numele, pentru fiul meu Iehuda. Eu ştiu că tu vei fi toată viaţa un mare învăţat, dar fratele tău te va întrece în tainele Torei. El va şti ce se întîmplă sus în cer şi jos pe pămînt. Spiritul său va privi departe şi nimic nu-i va rămîne ascuns. Cu toate că nu va fi atît de versat ca tine în învăţătură, faptele sale vor fi mai mari decît ale tale".

Apoi rabi Samuel începu să-l înveţe pe fiul său Iehuda, şi acesta pricepea imediat şi repeta totul aidoma. Cînd, a doua zi, învăţăceii se prezentară la şcoala lui Rabi Samuel, Iehuda se afla şi el printre aceştia şi îi întrecu pe toţi prin ascuţimea întrebărilor şi tălmăcirilor sale. Cînd învăţătorul terminǎ lecţia, i se adresă lui Iehuda: „Du-te afară şi adă-mi arcul şi săgeţile tale!". Acesta le aduse iar înţeleptul rabi Samuel le rupse în faţa fiului său zicînd: „Iubite fiu Iehuda, pînă acum tragerea cu arcul era preocuparea ta. De acum înainte îţi vei dedica timpul studierii sfintei Tora şi vei fi un om drept în Israel". Din acea zi rabi Iehuda cel pios studie cu zel învăţătura Domnului, devenind un maestru respectat toată viaţa.

* * *

Povestea începuturilor lui rabi Iehuda o găsim într-o versiune asemănătoare atît în unele manuscrise ebraice cît şi în vechi texte idiş, precum şi în *Maassebuch* (Basel 1602). Ea aparţine ciclului de povestiri care se ocupă în special de figura piosului rabi Samuel şi a fiului său Iehuda. Ambii, tată şi fiu, au fost marcante personalităţi iudaice ale Evului Mediu în Germania. Ei au exercitat o importantă influenţă asupra vieţii spirituale iudaice, mai ales prin opera lor etică „Sefer Hassidim". Poporul i-a încununat cu un nimb de glorie şi recunoştinţă. Sînt reprezentanţi spirituali ai unei epoci grele, care au luptat cu cei răi şi cu duşmanii poporului lor. De altfel era în orientarea şi reprezentarea iudaică de a înlătura forţa fizică şi voilenţa brutală prin marea putere a spiritului. Secretul victoriei împotriva răului — spune Talmuldul — se află în marea forţă a spiritului. Cuvîntul, însoţit de credinţă sinceră, aduce salvarea în vremuri de restrişte.

Motivul povestirii populare despre rabi Samuel şi fiul său mai mic este puterea spiritului. Decisive nu sînt forţa şi sabia, ci cuvîntul divin. Rabi Samuel a distrus arma pămîntească a fiului său, arcul şi săgeţile lui Iehuda, spre a-l pregăti pe acesta pentru lupta mai înaltă, spirituală. Cu această unică armă a spiritului, a învăţăturii, a Torei, înfăptuieşte rabi Iehuda minunatele sale fapte şi alungă răul. O asemenea concepţie, o asemenea normă de conduită a învăţat poporul evreu de la marii săi erudiţi şi conducători spirituali.





Eminența Sa acordă un interviu, la Melbourne

DIN ARHIVA UNEI FAMILII

(Urmare din pag. a V-a)

ioșie este o scrisoare — pe care o reproducem integral — a lui Emile Zola (Ms. II 201), cu cîteva povețe de mentor înțelept, deși nici pe departe lipsit de umor, pentru adolescenta din Galați, pasionată cititoare a romanelor sale — probabil, în pofida rezervelor celor mai

Medan, 16 iunie (18)93

D-ră,

Atît timp cît o tînără nu e căsătorită, ea depinde de părinții ei, iar cînd se mărită ea ar face bine să țină seama de părerile soțului. Sfatul meu este deci să citiți operele mele atunci cînd părinții sau soțul vi-o vor îngădui.

Primiți, vă rog, d-ră, asigurarea sentimentelor mele cele mai distinse.

Emile Zola

Pe un ton mult mai ponderat și mai grav este redactată ultima scrisoare către Rovena a lui Emile Zola, datată din 15 aprilie 1901 — un an înainte de încetarea sa din viață. (Scrisoarea propriu-zisă are cota Ms. II 202, pe cîtă vreme plicul e trecut, din eroare cu o cotă separată: Ms. I 121.) Se face limpede simțit aici — deși fără referiri concrete — pulsul dramaticelor evenimente în care marele scriitor a jucat un rol atît de strălucit: *Vai! Dacă nu v-am răspuns, e pentru că-mi sosesc de pretutindeni scrisori asemenea celor ale dv. și pentru că-mi este peste putință să mă interesez de nenorocirile din întreaga lume atunci cînd avem atîția nenorociți în Franța.* Se poate lesne deduce de aici că, ridicîndu-se cu hotărîre în apărarea celui osîndit samavolnic și cu reacredință, Zola își cîștigase un uriaș prestigiu, care-i determina pe mulți năpăstuiți să i se adreseze ca unui neînfricat tribun al dreptății.

În încheierea scrisorii, Zola dă o înaltă apreciere activității și preocupărilor curente ale Rovenei, despre care aceasta îl informase probabil în misiva anterioară: *Faceți o operă foarte frumoasă, pentru care vă transmit din toată inima felicitări, împreună cu urările mele de succes deplin.*

Ilustrul romancier are aici în vedere opera de asistență desfășurată de corespondenta sa mai cu seamă în domeniul îndrumării fetelor lipsite de mijloace către lumina școlii, către o viață demnă, de muncă. Această operă, pe care surorile Schwarz au condus-o cu deosebit tact, stăruință și răbdare și căreia i-au închinat întreaga lor viață, a întrunit înțelegere și admirație unanimă. Într-o scrisoare din 12 iulie 1906, Ion Bianu felicită și elogiază pe Emilia, „Directoarea Școalei populare de menaj *Lumina* Galați" (Ms. I 618). La 2 aprilie 1916, poetul Barbu Nemțeanu îi scrie Rovenei (Ms. I 367): „*Vă mulțumesc foarte îndatorat pentru frumoasele cuvinte ce-mi adresați. Sînt încîntat că am putut contribui la scopul atît de înălțător pe care îl urmăriți.*

Dar cel mai impresionant omagiu aparține savantului C. I. Parhon, care, dintr-o nobilă pornire a oferit surorilor Emilia și Rovena Schwarz, ajunse de-acum la o vîrstă înaintată, un ajutor material pînă la rezolvarea dosarelor lor de pensie. În modestia lor, ele au atribuit faptului nu atît propriile lor merite, dobîndite după decenii de trudă plină de abnegație, cît mai ales relațiilor de prietenie dintre eminentul om de știință și defunctul lor frate. O scrisoare de răspuns (Ms. II 428), cu valoare de inestimabil document omenesc, pe care o publicăm în întregime, are darul de a clarifica pînă la capăt lucrurile:

București, 14 aprilie 1950

Mult stimatelor D-relor Schwarz,

Am primit scrisoarea D-stră, la care răspund următoarele:

Am fost mulțumit eu și soția mea să vă putem întinde o mînă de ajutor în aceste momente în care știm că luptați din greu cu lipsurile.

Aceasta n-am făcut-o pentru că sînteți surorile D-rului Schwarz, căruia-i păstrez desigur o amintire pioasă, ci pentru că sînteți acelea care au înființat o școală în care ați strîns copile nenorocite de pe drumuri, le-ați dat hrană, locuință, îmbrăcăminte și învățătură. Ați făcut deci o operă de înalt nivel social și aceasta fără a cere nimic în schimb.

Deci vă rugăm să primiți ajutorul nostru atît cît va fi nevoie de el.

Nu sînteți singurele noastre pensionare și e omenesc ca oamenii să se ajute între ei atunci cînd le este posibil. Noi nu ne-am gîndit la restituirea sumelor, dar nici nu voim să vă jignim refuzînd aceste restituiri, firește, în cazul cînd ați fi puse în situația de a o face, ceea ce noi vă dorim.

In cazul acesta, vom trece suma restituită altor oameni de bine în lipsă.

Soția mea și eu vă mulțumim pentru felicitările ce-i adresați pentru restabilirea ei, după o boală care a fost într-adevă foarte serioasă.

Vă dorim tot binele la amîndouă.

C. I. Parhon

Ultima piesă, în ordine cronologică, din arhiva epistolară a surorilor Schwarz este o corespondență din 14 mai 1965 către Emilia a profesorului — gălătean de origine — G. I. Tohăneanu, de la Universitatea din Timișoara (Ms. II 213).

...O arhivă bogată și pilduitoare, în care se întrupează nu doar cîteva destine individuale, ci o întreagă epocă istorică.

AVRAM GRUNBERG

FILM

„Afacerea Dreyfus" a fost un complot contra Republicii, montat de unii bancheri francezi, de monarhiști și de cancelarul prusac Caprivi. Aceasta este tema pe care o dezvoltă Jean Cherasse în filmul său „Dreyfus sau intolerabilul Adevăr" care rulează actualmente pe ecranele din Franța. Prezentînd imagini și documente inedite, filmul face o incursiune relevantă și sugestivă în culisele faimoasei — de tristă faimă — înscenări judiciare de la sfîrșitul secolului trecut. Autorul filmului a făcut apel la trei istorici de renume — Marcel Thomas, Henry Guillemin și Michel de Lombares — care analizează simultan piesele dosarului și demonstrează falsurile ce au stat la baza înscenării denumite „cazul Dreyfus".

ACUM 90 ANI

● *O ENERGICA AGITAȚIE — scrie gazeta* Apărătorul *— a luat naștere de cîtva timp la Londra, cu scopul de a introduce în Anglia legile mozaice privitoare la alimentație, din motive sanitare. Începutul a fost făcut de dr. Henry Behrend, printr-o serie de articole publicate în* Jewish Chronicle *din Londra, arătînd că multe maladii ale omului sînt pricinuite prin consumul cărnii în condiții nepotrivite, ceea ce nu prea se întîmplă la evrei care, aplicînd legile rituale, deci nemîncînd carne bolnavă, sînt mult mai puțin afectați de pleuro-pneumonie și tuberculoză.*

Articolele dr. Behrend au stîrnit un viu interes, întreaga presă engleză, reproducîndu-le și comentîndu-le favorabil

● *LA 9 FEBRUARIE a murit, în vîrstă de 46 ani, comerciantul și omul de bine Moise Kauli, membru în aproape toate societățile din București: Hevra Kedoșa, Ghemilut Hasadim, Azilul pentru bătrîni, spitalul Caritas, Alvath Hen Vahesed, Ezra Bețaroth, Progresul, Munca etc. etc., administrator al societății Bicur Holim.* „Nu era numai membru cotizant ci se ocupa cu iubire de mersul și de prosperitatea fiecărei societăți. Vizita pe toți bolnavii, mai cu seamă pe cei săraci, chiar pe la extremitățile orașului, nu numai ca să mîngîie ci și ca să ajute. La întruniri, el era unul dintre primii veniți. Zilnic la masa lui se afla cîte un dezmoștenit. În nici o zi nu a lipsit de la sinagogă".

Aceeași grijă o avea și de creștini. Astfel, doi băieți de țărani, Moțăieștii, erau adăpostiți de mai mulți ani în casa răposatului, care a îngrijit de ei ca de copiii săi, frecventînd clasele superioare ale liceului Sf. Sava din Capitală.

● *DIRECTORUL școalei israelito-sefarde din București, Haim Bidjarano publică un interesant studiu asupra literaturii populare a evreilor sefarzi din Orient, în revista* Boletin de la institucion libre de esenanza *din Madrid (31 ianuarie 1885). H. Bidjarano este președintele onorific al Societății de propagandă a științelor populare și al Academiei Dante Alighieri, cavaler al ordinului Santo Samaritana.*

● *ÎN BUCUREȘTI a luat ființă un Cerc muzical care va organiza coruri, melodrame și producții combinate (declamații și muzică),* „mai apoi va avea în vedere reprezentațiuni teatrale".

Comitetul se compune din dr. Steiner-junior președinte, dr. Adolf Ștern vicepreședinte, Leon Loebel, Rosenthal, Iosef Sterianu, Tugendhart și I. Bettelheim membri.

Ca diriginte al corului a fost ales Mauriciu Cohen.

● *DOCTORUL M. Gaster a reînceput în seara de 27 februarie 1885, în sala Barașeum, interesantul său curs liber despre Istoria literaturii ebraice, deschis anul trecut. Au fost prezenți foarte mulți auditori.*

● *LA PLOIEȘTI, societățile* Ahnoth-Emeth și Atzile Benei-Israel *s-au unit pentru a da un bal la 2 martie, din venitul căruia* „să se împartă Mațot și alte trebuințí de Pesah".

● *LA BOTOȘANI, societatea* Ariel *a organizat în seara de 18 februarie, o serbare de Purim. Au vorbit și povestit despre Purim: Adolf Wahrmann, R. O. Broides, Iacob Abramovici și Lazar Linden, președinte, după care au fost recitate versuri ocazionale de către H. L. Teller și Bernhard Wohlberg iar corul a intonat mai multe cîntece de Purim.*

● *GAZETA „Fraternitatea" publică următorul anunț:* „Se caută un Șohet pentru T. Măgurele, cu o leafă lunară de 80 lei. Dânsul trebuie să poată în același timp sluji drept cîntăreț și să predea limba ebraică, pentru care va primi salar aparte. Se garantează pentru șase luni de zile plata înainte. Doritorii se vor adresa la d. Anton Hornstein".

● *A DECEDAT la Botoșani tînărul Lupu Froimescu originar din Iași, în vîrstă de 30 de ani,* „lovit de o moarte subită lîngă aparatul telegrafic al căii ferate unde era funcționar." *După ce a slujit în armată trei ani, luînd parte la războiul pentru neatîrnare de la 1877, unde s-a distins prin serviciile sale, fiind și decorat cu „Virtutea militară" și „Trecerea Dunării", căpătînd cetățenia, a îmbrățișat cariera de funcționar la drumurile de fier.*

● *PRINTRE medicii recrutori numiți de minister ca asistenți pe lîngă consiliul de revizie la chemarea sub arme a clasei 1885, se află pentru județul Fălciu, dr. I. Herdianu, medic de batalion din escadronul al 4-lea, și pentru Huși, dr. Mauriciu Moscovici medic de batalion din regimentul al 5-lea de linie.*

● *ZIARUL „România liberă" publică un reportaj de la inaugurarea noului atelier de efecte militare și cizmărie mecanică cu abur înființat la București de Leon Manoach și M. Mandrea. Au fost de față președintele Senatului, ministrul de război, ministrul comerciului, mai mulți deputați și senatori etc.* „S-au purtat toaste pentru industria națională, pentru toți care lucrează în această direcție și pentru protectorii ei".

● *ÎN COMUNA Herța a încetat din viață femeia Leia Sluva în vîrstă de 126 ani.*

● *ÎN EDITURA tipo-litografiei Dor P. Cucu a apărut „Codul manierelor elegante" de Adolf Steinberg.* „Se adresează junilor de orișice condiție și conține regulele bunecuviinți, ale frumoaselor purtări și ale etichetei".

● SOCIETATEA *Sion* din București, constatînd că balurile produc venituri, a numit o comisiune care să le studieze și să le organizeze. Din comisiune fac parte d-nii Lazăr Focșaner, H. Schild, Aron Goldenberg, Efr. Schoenfeld, Ad. Mitschener și Iosef Stern.

● SOCIETATEA DE GIMNASTICĂ din Brăila a dat un bal mascat în sala Rally, *„splendid decorată de comitetul societății, oferind aspectul unui palat feeric. Măștile erau foarte elegante. Cele mai remarcabile au fost: d-na F. Schwartzman, d-na Elisa Loebel și domnișoara A. Last, egal costumate în camerițe poloneze, domnișoara M. Cohen în regina Ester, fiica d-lui șef de gară, al cărei nume nu-l putui afla, ca damă de Renaissance, d-ra Rebeca Eisenmann ca țigancă spaniolă, d-ra Nicotinescu în Sulamita, d-ra Orenștein în costum național românesc".*

● COMITETUL școalei israelito-române de băieți din Brăila aduce mulțumiri publice (în gazeta *Apărătorul* — anul V nr. 15) pentru sprijinul ce i-a fost acordat, prin organizarea unui bal cu tombolă care a adus *„rezultatul net de circa 7 000 franci, cifră ne mai atinsă în anii precedenți".* Mulțumirile se adresează grupului de doamne (A. Schwartzmann, S. Grünbaum, A. Ianolescu, A. și D. Löbel, H. Koffler, L. Predinger și I. Hirsch) precum și *„onor. domnului maior din garnizoana locală, Romulus Magheru și prea gracioasei doamne C. Fleva care s-au distins printr-un binevoitor și puternic concurs dat la tombolă".*

● PRIN *Monitorul Oficial*, ministerul de finanțe exprimă mulțumiri d-lui Avram Augenstreich, din comuna Negulești, județul Neamț, pentru că a donat biroului de percepție al circumscripției 7 Borlești, lemnul necesar executării mobilei.

ŞTIRI

ידיעות

MEMORIAL

Înfiinţarea unei catedre memoriale Hertz în cadrul Colegiului rabinic al evreilor din Londra, în memoria şef-rabinului Joseph Hertz (mort în 1946), a fost iniţiată de şef-rabinul emerit Israel Brodie.

Profesorul Ephraim Urbach, preşedintele departamentului de studii iudaice de la universitatea de limbă şi literatură ebraică va deschide cursul inaugural cu „Halaha şi istoria". Tot d-sa va prezenta conferinţa cu tema „Gîndirea halahică în perioada talmudică".

Şef-rabinul Immanuel Jakobovits, în calitate de preşedinte al Colegiului de iudaistică, va conferenţia despre viaţa şi activitatea lui Charles Clore, a cărui fundaţie a înzestrat catedra.

LICEU

Primul liceu avînd ca limbi de predare ebraica şi idiş a fost deschis de curînd la New York.

Studiile de iudaistică includ limba şi literatura idiş şi ebraică, viaţa evreiască, Biblia şi istoria.

MEDIEVALISM

Cartea lui John Hopkins, „Iudaismul medieval în nordul Franţei — studiu istorico-politic" se ocupă de relaţiile între evreii din nordul Franţei din secolele X—XIV şi societatea inconjurătoare. Autorul examinează poziţia social-politică a evreilor din acea perioadă, relaţiile iudeo-creştine, date demografice, şi activitatea economică a populaţiei evreieşti în acea zonă geografică.

VIZITĂ

În cadrul anului academic 1975—76, Centrul de studii post-universitare de la Oxford, va primi vizita unui savant, doctor în studii de iudaistică, care-şi va petrece un an aici, dedicîndu-se propriilor cercetări.

EDITORIAL

Will Malow, unul din conducătorii Congresului evreiesc american a publicat recent un studiu despre „Structura şi funcţionarea Comunităţii evreieşti americane".

Autorul examinează principalele caracteristici sociale ale comunităţii evreieşti, structura organizatorică, activitatea conducătorilor ei. Cartea este o contribuţie valoroasă la înţelegerea iudaismului american.

COLECŢIE

Profesorul Jacob Neusner reuneşte în antologia sa „Înţelegerea iudaismului rabinic: de la Talmud pînă în timpurile noastre", apărută în editura Ktav, New York, 19 studii despre personalităţile majore, evenimentele şi orientările iudaismului rabinic în perioada post-talmudică.

O largă introducere şi o serie de prezentări la începutul fiecărui capitol contribuie la înţelegerea semnificaţiei sale în contextul dat.

REEDITARE

A apărut o nouă ediţie a „Comunităţilor evreieşti din America Latină", redactată de Santiago Kovadloff şi Natalio Mazar.

Cartea conţine detalii demografice şi prezintă activităţile de ordin religios şi cultural ale comunităţilor din fiecare ţară de pe continent.

Pentru prima dată sînt indicate informaţii despre comunităţile evreieşti din Aruba, Barbados, Cuba, Guiana, Jamaica şi Trinidad.

Volumul include de asemeni un număr de date privitoare la diferitele aspecte ale vieţii evreieşti din respectiva zonă.

LEGE IUDAICĂ

Apărută în editura Ktav, New York, cartea lui Daniel Novak „Lege şi teologie în iudaism", conţine o serie de articole despre problemele etice şi religioase specifice.

Originalitatea prezentării constă în aprecierea autorului că principiile extra-legale, derivate din gîndirea teologică evreiască, pot fi de asemeni luate în consideraţie.

APARIŢIE

A apărut în limba ebraică lucrarea profesorului Arie Tartakower intitulată „Evreii şi Revoluţia". Lucrarea — rod al unor ample studii — oferă o largă perspectivă asupra rolului jucat de evrei în progresul umanităţii din timpurile antice şi pînă în zilele noastre. Profesorul Tartakower insistă în mod deosebit asupra importanţei mişcărilor revoluţionare născute de-a lungul timpurilor în sînul poporului evreu.

ANTOLOGIE

Profesorul André Neher şi-a sărbătorit recent cea de-a 60-a aniversare. Cu acest prilej, editura Librairie d'Amerique et d'Orient publică o „Antologie André Neher", cuprinzînd unele dintre cele mai importante lucrări ale cunoscutului erudit şi om de litere. Antologia se costituie ca un omagiu adus uneia dintre figurile proeminente ale gîndirii iudaice din zilele noastre.

TRADUCERE

Editată de Ruth R. Wisse în editura Behrman şi apărută la New York, cartea „Un orăşel şi alte povestiri idiş" cuprinde traducerea engleză a cinci nuvele. Autorii selectaţi pentru antologie sînt Weissenberg, Bergelson, Opatoşu, Ansky şi Mendele Mocher Sforim.

Fiecare îşi are stilul său propriu, traducătoarea reuşind să transmită traducerii întregul parfum al originalului.

CÎNTECE

„Voci ale poporului, istoria folclorului idiş" este titlul cărţii alcătuite de Ruth Rubin (McGraw, New York) apărută în 1973 şi reeditată recent în aceeaşi editură.

Autoarea trasează istoria folclorului idiş pornind de la începuturi (mijlocul secolului XVI-lea, în Germania) pînă în zilele noastre.

Prima culegere de folclor idiş a fost tipărită în Germania în 1544. Ea se intitula „Şmuel Buch" şi cuprindea un poem epic anonim de 1800 de stanţe.

Cîntecele celebrează cele mai importante evenimente din viaţa evreului-naştere, nuntă, moarte — pe care autoarea le prezintă în originalul idiş şi în traducere engleză.

TRADUCERI

Biblioteca oraşului Holon a achiziţionat o colecţie deosebit de valoroasă. Este vorba de traduceri ale Bibliei apărute în 400 de limbi, şi dialecte. Colecţia cuprinde exemplare în toate limbile europene, traduceri în limbile popoarelor africane, asiatice şi americane, precum şi în dialecte vorbite pe diferite teritorii insulare şi de către triburi din regiuni mai izolate. Printre exemplarele rare se află, de pildă, o Biblie în limba eschimoşilor.

ARESTARE

Poliţia vest-germană l-a arestat la Dortmund pe fostul ofiţer S.S. Fritz Gieser. Între anii 1943—1944, el a făcut parte din corpul de comandă al lagărului de la Ravensbruck, unde s-a dedat la atrocităţi, participînd la asasinarea cîtorva sute de deţinuţi.

PUBLICAŢIE

La New York apare o publicaţie literară imprimată în sistemul Braille pentru nevăzători evrei. Asociaţia nevăzătorilor din acest oraş dispune de o bibliotecă specială, în care, alături de cărţi în limba engleză, se află şi volume în limbile idiş şi ebraică, inclusiv Biblia şi cărţi de rugăciune, toate în transcripţie Braille.

HASIDISM

La Milano a apărut traducerea în limba italiană a cărţii lui rabi Sneur Zalman, „Tanya". Această lucrare, apărută în anul 1796 în limba ebraică, este considerată una din operele de bază ale mişcării hasidice şi constituie temelia filozofică a mişcării Habad-Lubavici.

Numărul evreilor din Italia era, la sfîrşitul anului trecut, de 40 000. Obştea din Milano, cu aproape 10 000 de membri, este a doua, ca mărime, după cea din Roma, unde locuiesc circa 15 000 de evrei.

EDITARE

Este în pregătire şi în curs de editare la Paris un volum cuprinzînd consideraţiile despre evrei şi despre iudaism ale cunoscutului poet francez Paul Claudel.

Sub titlul „Hitlerismul şi sistemul concentraţionar" a apărut la Paris o carte a lui Joseph Billig. Autorul prezintă în amănunt, pe baza unor vaste cercetări de arhivă, „sistemul" imaginat de nazişti în vederea exploatării deţinuţilor din lagărele de concentrare. În mod deosebit, studiul acordă o mare atenţie structurii S.S-ului în atribuţiile căruia intra şi randamentul muncii forţate.

OBŞTE

După ultimele statistici, la finele anului trecut trăiau în Turcia 44 000 de evrei. Cea mai numeroasă comunitate se află la Istanbul, ea numărînd 32 000 de membri.

RELICVE

Vestigiile unei comunităţi evreieşti din evul mediu au fost descoperite în oraşul portughez Gouveia, situat la circa 50 de kilometri de frontiera spaniolă. Principala piesă scoasă la iveală este o tăbliţă care fusese cîndva încrustată în frontonul sinagogii din această localitate. Experţii au reuşit să descifreze inscripţia ebraică: „Glorie acestei a doua case, care va fi mai mare decît prima — a spus Domnul către poporul său". Şi, mai departe: „Casa sfinţită de noi, a fost terminată în anul 5257" (adică în anul 1497 al erei actuale).

După toate probabilităţile, este vorba de o sinagogă pe care evrei izgoniţi din Spania în 1492 au ridicat-o în locul unde şi-au aflat un azil vremelnic. Un azil precar, deoarece, precum se ştie, în anul 1497, regele Manuel I al Portugaliei a semnat un decret prin care punea evreilor alternativa de a trece la catolicism sau de a părăsi ţara.

ECUMENISM

Peste două mii de credincioşi au luat parte la un serviciu divin care a avut loc la catedrala catolică din oraşul canadian Toronto. A participat şi o delegaţie a obştei evreieşti, în frunte cu rabinul David Monson, care a rostit o predică. Presa canadiană a subliniat semnificaţia acestui eveniment, ca o manifestare a spiritului ecumenic.

CENTRU

Obştea din oraşul englezesc Oxford şi-a propus să construiască o sinagogă şi un centru comunitar. Proiectul cuprinde un lăcaş de rugăciune cu o capacitate de 300 de persoane, săli pentru reuniuni, un restaurant ritual, bibliotecă, o sală de ceremonii, birouri.

RECUNOŞTINŢA

La Institutul Iad Vaşem a avut loc o ceremonie în onoarea d-nei dr. Gertrude Luckner, o catolică germană care în perioada nazistă a ajutat numeroşi evrei să se salveze de la moarte.

„Să salvăm cît mai multe vieţi!" — aceasta a fost lozinca d-nei Luckner în acei ani de coşmar. În cele din urmă, Gestapoul a arestat-o şi a fost ea însăşi trimisă în lagărul de la Ravensbruck.

După război, Gertrude Luckner a înfiinţat o publicaţie ce şi-a pus ca ţel reconcilierea dintre evrei şi germani.

ANTOLOGIE

La New York a apărut o antologie cuprinzînd eseuri şi articole din presa evreiască. Lucrarea cuprinde două volume şi a fost pregătită pentru tipar de Iosef Leftwitsch.

VOLUM

În editura „Juillard" din Paris a apărut cartea „Evreii şi diplomaţia celui de-al treilea Reich". Volumul înfăţişează pe larg, pe baza unui bogat material extras din arhivele naziste, activitatea desfăşurată de diplomaţii hitlerişti în perioada 1933—1939 în vederea răspîndirii antisemitismului în Europa. Cartea conţine fotocopii ale unor documente inedite din arhivele germane ale vremii.

ISTORIE

O carte remarcabilă: „Istoria evreilor în Franţa". Publicată sub îngrijirea lui Bernhard Blumenkranz şi beneficiind de colaborarea unui grup de specialişti în domeniul ştiinţelor istorice, ampla lucrare reconstituie drumul obştei evreieşti de pe meleagurile Franţei, începînd din perioada dominaţiei romane şi pînă în zilele noastre. Din paginile cărţii se conturează imaginea aportului adus de obştea evreiască în viaţa economică, socială şi culturală a ţării.

אינטערוויו

(סוף פון זייט 10)

— אויף אייער ארבעטס־טיש זע איך א הויפן צייטונגען, בריוו און פאטאס פון אויסטראליע. ווי א צייטונגס־מענטש בין איך גענויגט צו זיין אומדיסקרעט: איך האב געלייענט עטלעכע טיטלען פון „סידניי העראלד־טריבון", „דע איידזש", „דע דזשואיש ניוס"... זיי זענען באמערקנסווערט. אלע רעדן וועגן אייער מערקווירדיקן דערפאלג בעת אייער באזוך. אין א באגריסונגס־בריוו, וואס איז געחתמעט פון י. לייבלער, פרעזידענט פון וויקטאריאנישן יידישן פארשטייער־ראט, ווערט ארויסגעזאגט „טיפע דאנקבארקייט פאר די אויסגעצייכנטע רעדעס וואס איר האט געהאלטן און פאר דעם טיפן רושם וואס איר האט געמאכט אויף זייער קהילה". און אין באגריסונגס־בריוו פון עקזעקוטיוו־ראט פון די אויסטראלישע יידן לייען איך: „אונדזער קהילה איז באוייכערט געווארן פון אייערע וואונדערבארע דרשות, וואס איר האט געהאלטן בעת אייער באזוך". כדי דאס בילד זאל זיין בשלמות, וואלט איך אייך געבעטן אז איר זאלט מאכן אן אפשאצונג וועגן אייער באזוך.

— געלויבט השי"ת וואס איך האב געהאט די מעגלעכקייט זיך צו באקענען מיט דעם יידישן קיבוץ, פון העכער 80.000 נפשות, פון וועלכע פיל זענען פון די וועלכע האבן איבערגעלעבט די נאצישע לאגערס און געטאס. נאך די שוידערלעכע ליידן פון די מלדמה־יארן, האבן זיי געהאט די זכיה אנצוקומען אין אט יענע ווייטע געגנטן און זיך אויפצושטעלן א נייע היים. איך בין גליקלעך פעסטצושטעלן אז אין זייער נייעם היימלאנד זענען זיי ממשיך אונדזער טראדיציע און היטן אפ מיט הייליקייט די יידישע גייסטיקע ווערטן. איך בין אויך געווען צופרידן פעסטצושטעלן וויפל אכטונג און סימפאטיע דער אויסטראלישער קאנטינענט האט פאר דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע, די באוואונדערונג מיט וועלכער סע ווערט נאכגעפאלגט די פארשטענדיקע פאליטיק פאר שלום און גוטע באציאונגען צווישן אלע לענדער, אירע מנהיגים בראש מיטן פרעזידענט ניקאליי טשאושעסקו. איך בין געווען צופרידן איבערצוגעבן די ארטיקע יידן דעם ברידערלעכן גרוס פונעם יידישן קיבוץ פון רומעניע, אז מיר געניסן פון פולשטענדיקער רעליגיע־פרייהייט און; אז מיר דערהאלטן אונדזערע רעליגיעזע קולטורעלע און סאציאלע מוסדות, אונדזער אלטע טראדיציע.

— און נאכן באזוך אין אויסטראליע? וועלכער איז געווען דער פראגראם פון דער צוריקרייזע?

— מיר האבן זיך צוריקגעקערט דורך סינגאפור — טיילאנד — פיליפינען — יאפאן...

— ווי באוואוסט, זענען פאראן אין אט די לענדער קליינע יידישע קהילות. האט איר געהאט קאנטאקט מיט אייניקע פון זיי?

— אין אלע לענדער פון דרום־מזרח אזיע זענען באמת פאראן אזעלכע קליינע יידישע קהילות און זיי האלטן אויף אן ענגן קאנטאקט מיט דער קהילה פון אויסטראליע, די גרעסטע פון דער געגנט. אזוי אז געוואויר ווערנדיק וועגן אונדזער אנוועזנהייט, האבן זיי זיך געאיילט אונדז צו פארבעטן. איך האב עס געהאלטן פאר מיין חוב זיי אנטקעגן צו קומען, ווייל נישט יעדן טאג מאכט זיך אזא געלעגנהייט, אז זיי זאלן האבן ביי זיך א רב. אומעטום איז אונדזער אנוועזנהייט געווען אן אויסערגעוויינטלעך געשעניש, אומעטום זענען מיר אויפגענומען געווארן מיט ברידערלעכער ליבשאפט. אין סינגאפור, וואו סע לעבן בערך 500 יידן, זענען מיר געווען די געסט פון פרוי און ה' לעזשען, פרעזידענט פון דער קהילה, און פון פרוי און ה' קאפרי, וועלכער האט געגעבן א מסיבה לכבוד אונדז. אין באנקאק, וואו סע לעבן 150 יידן, האט אונדז אויפגענומען מיט פיל ווארעמקייט ה' דזשאמאל, דער פרעזידענט פון דער קהילה; אין מאנילא, די הויפטשטאט פון די פיליפינען, לעבן בערך 110 יידן. זיי האבן א שיל, א תלמוד־תורה. מיר זענען באגריסט געווארן פון ה' טאעג, פרעזידענט פון דער קהילה.

מיר זענען געבליבן עטלעכע טעג אין טאקיא, וואו די יידישע קהילה ציילט בערך 200 יידן. סע עקזיסטירט א קהילה־צענטער, א שיל, א העברעאישע שול און א תלמוד־תורה. מיט פיל הארציקייט האבן אונדז אפגעווארט דער פרעזידענט ציטרין און הרב טאקאער, וועלכע האבן אונדז פארבעטן צו באזוכן די קהילה־מוסדות און זיי האבן זיך באמיט אז אונדזער ווײלן אין דער ריזיקער שטאט זאל זיין וואס אנגענעמער און באלערנדיקער. זיי אלע דריקן מיר אויס מיט דער געלעגנהייט אונדזער אנערקענונג און דאנקבארקייט.

— פון טאקיא זענט איר אפגעפלויגן קיין מאסקווע, וואו איר זענט געבליבן אויף שבת. וואס קאנט איר אונדז זאגן וועגן אט דער לעצטער עטאפע פון אייער רייזע?

— מיר זענען אויפגענומען געווארן מיט פיל ווארעמק״ט דורך די פארשטייער פונעם יידישן קיבוץ.ביים פלי־פעלד האט אונדז מקבל פנים געווען דער הויפט־רב פון דער מאסקווער שיל, הרב י. פישמאן און משה טאנדייטניק, דער פרעזידענט פון לייטונגס־קאמיטעט פון דער שיל. עס איז געווען אנוועזנדיק ה' סאוואו, פון דער רומענישער אמבאסאדע אין מאסקווע. בעתן ווײלן אין מאסקווע זענען מיר אויפגענומען געווארן פון דער פרוי און ה' געארגע באדרוס אמבאסאדאר פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע.

שבת פ' בהר־בחקותי (3טער מיי) האב איך געדאוונט אין דער גרויסער שיל פון דער ארכיפאווא־גאס און מע האט מיך מכבד געווען צו האלטן א דרשה. דאס מקום־קדוש, א שיין ארכיטעקטאניש געביי, איז געווען פול ביזן לעצטן ארט.

— איך מיין אז אונדזערע לייענער וואלטן געוואלט וויסן, כאטש בקיצור, וועגן תוכן פון אט דער דרשה...

— א רב בויט געוויינטלעך זיין שבתדיקע דרשה אויף דער סדרה פון דער וואך, און אויך דאס מאל האב איך נישט אפגעוויכט פון אט דעם מנהג. אין אט דעם שבת, האט זיך געמאכט אז סע זאל גיין די סדרות בהר־בחקותי, וואו סע רעדט זיך וועגן די סאציאלע־געזעצן. משה רבנו האט איבערגעגעבן פאר די בני ישראל די געזעצן פון השי"ת פון סאציאלער גערעכטיקייט, וועגן שמיטה, ווען די ערד און אירע ארבעטער רוען, און וועגן יובל, דאס יאר ווען אין די אוראלטע צייטן האט מען באפרייט די שקלאפן. וועגן אט די רעליגיעזע דינים און גלייכצייטיקע, עטישע־געזעצן האב איך גערעדט אין מיין דרשה. איך האב אויך אויסגעדריקט מיינע ליבשאפט געפילן, פון וועלכער מיין הארץ איז פול געווען, געפינענדיק זיך אין אט דעם מקום־קדוש פון אונדזערע ברידער פון מאסקווע, וועלכע האבן אן עבר פון הונדערטער יארן יידישער געשיכטע און וועלכער האבן געהאט אזא וויכטיקן בייטראג אויף אלע געביטן פון יהדות. איך האב דערמאנט די ב״רימטע רבנים פון אט דער הייליקער קהילה, ווי אויך קולטור־מענטשן, שרייבער, פאעטן, וויסנשאפטלער, וואס שטאמען פון אט דער קהילה. איך האב ארויסגעלייענט פון די אויגן פון מיינע צוהערער די עמאציע מיט וועלכע זיי האבן נאכגעפאלגט מיינע רייד, זייער פ ייד אז מיר געניסן פולשטענדיקע פרייהייט צו אנטוויקלען א יידיש לעבן אין רומעניע. אין פיל אויגן האב איך באמערקט טרערן, ווען איך האב געבעטן דעם רבונו־של־עולם אז ער זאל שענקען שלום פאר ישראל און דער גאנצער וועלט, און אונדזערע קהילות זאלן קענען ממשיך זיין זייער עקזיסטענץ אין פרייהייט און אין טראדיציאנעלן גייסט.

שלוש־סעודות האב איך געפראוועט צוזאמען מיט די מתפללים פון דער שיל און צוזאמען מיט הרב פישמאן האבן מיר געזאגט דברי תורה. איך האב באזוכט די ישיבה, זייענדיק באגריסט ווארעם דורכן ראש־הישיבה ה' לוי יצחק הורוויץ, וועלכער איז א גרויסער תלמיד־חכם. איך האב געשמועסט מיט די תלמידים, וועלכע לערנען פלייסיק די תורה הקדושה.

איך האב אנגענומען די איינלאדונג צו באזוכן די רעדאקציע פון „סאוועטיש היימלאנד" און האב געהאט א לענגערן שמועס, וואס איך האלט פאר זייער א וויכטיקן, מיט אהרן ווערגעליס, דער הויפט־רעדאקטאר. דער שמועס איז פארגעקומען אין א הארציקער שטימונג, סע האבן זיך אויך באטייליקט ה' מ. טאנדייטניק און דער שרייבער חיים בעדער.

בעת אונדזער ווײלן אין מאסקווע בין איך אויפגענומען געווארן פונעם וויצפרעזידענט פונעם קאמיטעט פאר רעליגיע־פראבלעמען נעבן מיניסטער־ראט פון ראטנפארבאנד, וויקטאר נ. טיטאוו, מיט וועלכן איך האב געהאט א לענגערן שמועס, אין א פריינטלעכער אטמאספערע.

דאס וואלט געווען, בקיצור, דער סך־הכל פון אונדזער 36 טעגיקער רייזע, איבער 3 קאנטינענטן און 7 לענדער פון דער וועלט.

— אין נאמען פון דער רעדאקציע און פון אונדזערע לייענער גיבן מיר אייך און דער רבנית ד"ר רוזן א הארציקן יישר־כח פאר דעם אינטערעסאנטן אינטערוויו...

א דעלעגאציע פון יונייטעד דזשואיש אפיל

צווישן די טעג פון 7—9טן מיי ד"י האט אונדז באזוכט א דעלעגאציע פון פאראייניקטן יידישן אפיל פון אמעריקע.

די דעלעגאציע איז אויפגענומען געווארן דורך דער לייטונג פון דער פעדעראציע און פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה, האט באזוכט בתי־מדרשים תלמוד־תורה קורסן, די ביבליאטעק און די רעדאקציע פון אונדזער „צייטשריפט", דאס כשרע רעסטאראן, די מושב־זקנים און אנדערע קהילהשע מוסדות. די געסט האבן אויסגעדריקט זייער באוואונדערונג וועגן די רעאליזירונגען וואס זי האט געזען, די אכטונג פאר דער פארשטענדיקער פאליטיק פון די מנהיגים פונעם לאנד, וועלכע פארזיכערן פולשטענדיקע רעליגיע־פרייהייט פאר אלע בירגער.

אין אוונט פון 8טן מיי האט די לייטונג פון דער פעדעראציע געגעבן א מסיבה אין כשרן רעסטאראן פון דער פאפא־סארע־גאס. סע האבן זיך באטייליקט די אנפירער און די פני פון דער קהילה, און תלמוד־תורה קורסאנטן.

דער כאר האט אויסגעפירט א פראגראם פון רעליגיעזע זמירות און יידישע פאלקס־לידער, וואס די געסט האבן זייער באוואונדערט.

פרוי און ה' דייוויד לואיס, פראמינענטע פערזענלעכקייטן פון קאנאדע, באזוכן אונדזער קהילה

באזוכנדיק רומעניע, אויף דער איינלאדונג פון נאציאנאל־ראט פונעם פאראייניקטן סאציאליסטישן פראנט, ה' דייוויד לואיס, דער פעדעראלער פירער פון דער ניי דעמאקראטישער פארטיי פון קאנאדע, צוזאמען מיט זיין פרוי, כאפיע לואיס, האבן זיי געהאלטן צו באזוכן אונדזער קהילה.

די אנגעזעענע געסט זענען אויפגענומען געווארן מיט גרויס כבוד דורך דער לייטונג פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע און דער בוקארעשטער קהילה. במשך די געשפרעכן וואס זענען פארגעקומען אין א ברידערלעכער שטימונג, פון הארציקער ווארעמקייט, האבן די געסט אויסגע־ריקט זייער פרייד וואס זיי געפינען זיך צווישן די רומענישע יידן, כדי זיך צו באקענען אוממיטלבאר וועגן לעבן און טעטיקייט פון אונדזער קהילה. מיט גרויס אינטערעס האבן די געסט נאכגעפאלגט דעם באריכט וואס עס איז געמאכט געווארן וועגן די באדינגונגען פון פולשטענדיקער פרייהייט אין וועלכער סע אנטוויקלט זיך דאס רעליגיעזע און קהילהשע לעבן אין בוקארעשט און אין גאנצן לאנד, וועגן פארשידענע אכפעקטן פון אט דער טעטיקייט. סע זענען באזוכט געווארן עטלעכע מוסדות פון קולטור, רעליגיע און כאציאלער הילף פון דער פעדעראציע.

אין אוונט פון 4טן מיי האט די לייטונג פון דער פעדעראציע געגעבן א מסיבה לכבוד די געסט.

באזוך פון ישראלישן זשורנאליסט דוד שיין

נישט לאנג איז אונדזער קיבוץ באזוכט געווארן פון באקאנטן ישראלישן שרייבער ה' דוד שיין, שעף־רעדאקטאר פון אונגערישן טאגבלאט „אוי קעלעט" וואס דערשיינט אין ישראל. במשך זיין ווײלן ביי אונדז האט ער באזוכט די מוסדות פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע, די רעדאקציע פון אונדזער „צייטשריפט" און האט געהאט געשפרעכן מיט דער לייטונג פון דער פעדעראציע און פון דער בוקארעשטער קהילה.

דער גאסט האט אויך באזוכט די קהילה פון אראדעא, אין ראם פון זיין דאקומענטירן זיך כדי צו רעדאגירן א יזכור־בוך פון דער אראדעאר קהילה, מיט אלטע יידישע טראדיציעס.

א בריוו פון א לייענער

די געבענטשטע טעטיקייט וואס עס אנטוויקלט דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, דער גייסטיקער מנהיג פונעם רומענישן יידנטום, געפינט א ווארעמעם אפרוף צווישן די יידן פון לאנד און פון אויסלאנד.

עס איז מערקווירדיק אין דעם זינען אויך דער בריוו וואס איז געקומען פון שניאור זלמן גאלדשטיין פון סוכום, ראטנפארבאנד. ווענדנדיק זיך צום רב הראשי שליט"א שרייבט דער מחבר פונעם בריוו פאלגנדיקס:

„אייער נאמען איז פארשריבן מיט גאלדענע אותיות אין דער געשיכטע פון יידישן פאלק און איר שטייט אין דער ערשטער ריי פון די היינטצייטיקע גרויסע זין פון אונדזער פאלק. סע פארשאפט מיר א סך נחת רוח דאס וואס איך האב זוכה געווען צו אבסערווירן אייער טעטיקייט כאטש פון דערווייטנס".

איתן אריה

(סוף מעמוד 12)

שאינך עושה מלאכה ונחשב לך כעושה מלאכה ונחשב לך כעושה מצוה וע"יז) אני נותן לך שכר (בעוה"ז) מנין וקראת ל־עוגג גו' משלות לבך (דהיינו בעוה"ז כנ"ל) אמרו לו ישראל ואימתי אתה נותן שכר המצות שאנו עושים (ר"ל שיש בהם קו"ע וקאי אשאר כל המצות) א"ל הקב"ה מצות כו' מפירותיהן אתם אוכלים עכשיו אבל שכרו בעקב כו' וקאי על ה־מצות שבין אדם לחברו, ובריש פאה, וע"ש בפיהמ"ש ל־רמב"ם בעץ יוסף, בשם המגיד באהל יעקב פ' עקב דפירות היינו זכות המחשבה למצוה ע"ש יש לומר דקאי גם על מצות שבין אדם למקום וכמו שכ' בכמ"ק דשכר המחשבה נותנין בעוה"ז ושכר מעשה ה־מצוה בעוה"ב.

ומעתה נבוא לביאור סיום ד' הגמ' דר"ח הוי נקיט בידי' תרתי מתנתא כו' ואי הוי נקיטנא אחריתי הוי יהיבנא לך, ולכאורה יש להבין מאי האי דלא הוי נקיט מתנתא אחריתא הלא הי' אפשר לו לתתו לו מתנה אחרת בעד הלכה זו ה־יתה כ"כ יקרה בעיניו. ונקדים לבאר למה שילם לו בעד הד"ת הלא מה אני בחנם אף אתם בחנם, כבנדרים ל"ה ובבכורות כ"ט, אבל גם על גוף מתנות כהונה שמקבלים יש להקשות איך הם מותרים להם הלא זה בא להם בשכר שיורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, והוו שכר לימוד תורה. אלא דלק"מ דשכר הת"ת שלהם הוא לע"ל וליכא בהאי עלמא כשכר כל המצות והכ"ד מתנות אינם ב־תורה שכר אלא בתורת מתנה ומטעם זה נקראים מתנות כהונה, ועי' חולין קל"ד ו־סנהדרין כ"ז ועי' רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל, ולמה לא זכה לוי בנחלת א"י כו' אלא הם חיל ה' כו' והוא זיכה להם כו' ולא שבט לוי בלבד אלא כאו"א כו' אשר נדבה רוחו כו' הר"ז נתקדש ק"ק ויהא ה' חלקו כו' ע"ש ועשו"ת תשב"ץ הגדול ח"א מענין קמ"ב עד סוף קמ"ח מה שאסף איש טהור מלא חפניו טיבותא מענין זה, אמור מעתה כי ר"ח שהי' כהן לקח המתנות כהונה רק בתורת מתנה ולא כשכר מצות וע"כ כשרצה ללמוד מילי חדתי בשם רב הי' נותן אותן מתנות כהונה ג"כ בתורה מתנה בעד הד"ת ולא בשכר וע"כ דייק גם רבא בר מחסיא ואמר בשם רב דבר המתאים לזה שהנותן מ־תנה צריך להודיעו, כי כן עשה ר"ח שהודיעו מקודם מה שיתן לו (עי' במהרש"א שם) וגם ה־ביא לו ראי' מהפ' כי אני ה' מקדישכם, שקידש את ישראל המתנת השבת וממילא נתחייב בשכר שבת בעוה"ז כדלעיל ולא משכר שאר מצות. וע"כ אמר אי הוי נקיטנא מתנתא כו' כי רק מתנות כהונה יתן לו אבל שאר חפצים מיחזי כשכר לימוד תורה ולא אריך למיעבד כן.

והנני ידידו מברכו בכוח"ט דו"ש הק' אברהם ארי' ליב ראזען האב"ק הנ"ל

מלוקט ומסודר ע"י חתנו הרה"ג ד"ר זאב גוטליב שליט"א האבד"ק גלזגוי (סקוטלנד).

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

★ דערשיינט צוויי מאָל אין חודש 15.5.1975 בוקארעשט ★

רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א

די באַגעגעניש אויפן באַרג סיני

גאָט ברוך הוא האָט גע־פּראַנגט אין די הימלען. דער מענטש איז געזעסן אין די טיפענישן. גאָט איז גע־ווען אַלמעכטיק און דער מענטש א ווינציקע באַשעפעניש, ווען דער זומפּ פון תאוה האָט אַלץ טיפער אריינגעצויגן. גאָט איז געווען אין דעם אומענדלעכן גלאַנץ פון ליכט און דער מענטש איז געזעסן אין דער אומדורכדרינגלעכער פינצטערניש. זיי זענען געווען ווייט, שרעקלעך ווייט, איינער פון אַנדערן, דער בורא און זיין ווערטפולסטע בריה. ער, וואָס האָט אריינגעהויכט לעבן האָט שוין כמעט נישט דערקענט „כי בצלם אלוקים עשה את האדם", ווארום צווישן זיי איז נישט געווען קיין שום פאַרבינדונג.

פלוצים האָט זיך אויפן שפּיץ באַרג באַוויזן דאָס וואָרט, זיין ווידער־קול האָט דורכגעדרונגען די אומענדלעכקייט. ס'איז פאַרגליווערט געוואָרן די גאַנצע יצירה. ארומגעכאַפּט פון א געהיימען צויבער, האָבן די מענטשן עס געהערט און געזען. יאָ. זיי האָבן עס געזען ווייל ס'שטייט געשריבן: „וכל העם רואים את הקולות..." (שמות כ—יח). ס'איז געווען דאָס נביאישע וואָרט, ס'איז געווען דאָס קול וואָס קריצט זיך איין, מיט פייערדיקע אותיות, אויפן האָריזאָנט פון דער געשיכטע, באַלויכטנדיק דעם אויסבליק ביז העט ווייט, צו אחרית הימים.

„וירד ה' על הר סיני". „גאָט איז אַראָפּגעשטיגן אויף דעם באַרג סיני" (שמות יט־כ). ווען פון די הייכן האָט זיך דערהערט דער דונער פון וואָרט, האָט דער איבערשטער פאַרלאָזט זיין אָפּגעשיידטקייט און איז אַראָפּגעשטיגן צו די מענטשן. פון דעמאָלט אָן, איז די וועלט נישט מער קיין דזשונגל, ווייל אין איר איז אריינגעדרונגען דאָס באַוווסטזיין אַז, אויפן באַרג סיני איז אַראָפּגעשטיגן גאָט", אַז „ס'איז פאַראַן אַן אויג וואָס זעט" אַלע מעשים וואָס מיר טוען, אַן אויער וואָס הערט אַלץ וואָס מיר רעדן און טראַכטן, אַז „אַלע מעשים ווערן פאַרשריבן" אין א ספר וועלכעס וועט אייביק דינען אַלס עדות. פון דעמאָלט אָן איז גאָט און זיין וואָרט איינס, ווארום ער איז די תורה גופא. און אויף די פליגלען פונעם וואָרט שטייגט גאָט כסדר אַראָפּ צו אונדז, שוועבנדיק אויף דעם ישראל וואָס באַלויכט אונדזער געדאַנק, וואָס פאַראיידלט אונדזערע הערצער.

פון דעמאָלט אָן זענען מיר געוואָר געוואָרן אַז דער וועג צו דערקענטעניש איז נישט האָריזאָנטאַל, נאָר ווערטיקאַל. מיר האָבן זיך נישט באַפרידיקט מיט א מנוחהדיקן שפּאַציר אין בליענדיקן גאָרטן, נאָר האָבן שטאַרקער געפילט דעם תענוג פון לעבן ווען מיר האָבן זיך וואָס מער געדראַפּעט אויף משופּעדיקע פעלדזן. פון דעמאָלט אָן, האַלטן מיר אין איין שטייגן אויף די שפּיצן פון גייסט ווייל מיר ווייסן אַז דאָרט אויבן, אויפן באַרג סיני, אויף די הייכן פון דערקענטעניש, געפינט זיך ער, דער וואָס האָט אונדז באַשאָנקען מיט דעם ווונדערבאַרן דורשט אריינצודרינגען אין די סודות פון זיין יצירה. אמת איז אַז דער אויפשטייג איז שווער און מיט סכנות, אַז מען דאַרף גיין אויף אומבאַקאַנטע שטעגן און אַז א טיפער תהום לויערט אויף יעדן טריט. דו שטייגסט צו הייכן, אָבער דו שטויסט זיך כסדר אָן אין אַנדערע פעלדזן וואָס פאַרשטעלן זיי. דו פרעגסט זיך, פאַרוואָס איז דיר באַשערט זיך צו ראַנגלען מיט שטיינערנע ווענט און דו ביסט נישט זוכה צו גיין אויף א פלאַכן, גלאַטיקן און אָנגענעמען וועג. יעדער דראָבערטער באַרג־שפּיץ גיט דיר אָבער די גרענעצלאָזע פרייד אַז דו האָסט דיך אַלץ מער דערנענטערט צו גאָט, אַז דו ביסט אַרויס א זיגער אין דער גרויסער שלאַכט קעגן א האָריזאָנטאַל, פלאַך, באַנאַל לעבן.

פון דעמאָלט אָן, פון ווען מיר האָבן געהערט און געזען דאָס וואָרט, האָבן זיך די איינגעבויגענע רוקנס פון די שקלאַפן אויסגעגלייכט, ווייל ער האָט אויפגעהויבן זייערע בליקן אַלץ העכער און העכער, צו אַזעלכע צייטן ווען טרוים ווערט א ווירקלעכקייט. די פליגלען פון איקאַר האָבן זיך צעטאָפּעט ווייל זיי האָבן נישט געקאָנט גובר זיין די שטראַלן פון דער זון. די פליגלען פון אונדזער געדאַנק און נשמה האַרטעווען זיך אַלץ מער אויף וויפל זיי דערנענטערן זיך צו די שפּיצן פון סיני.

דאָרט אויבן, אויפן סיני, האָט זיך דער מענטש באַגעגנט מיט גאָט.

א האַרציקן מזל־טוב צו דער זילבערנער חתונה פון דער פאַמיליע טאַנדייטניק!



הרב הראשי שליט״א און די רבנית ד״ר רוזן בעת א פריינדלעכן געשפּרעך מיטן פּרעזידענט פון מאָסקווער שיל ה' משה טאַנדייטניק און זיין פרוי.

אינטערוויו

וואָס דער רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א האָט געגעבן פאַר אונדזער ,,צייטשריפט"

— דערקוויקט מיר זיך צו באַניצן מיט אייער דירעקטן און דינאַמישן נוסח און איך זאָל אריין גלייך אין סוביעקט: וואָס איז געווען דער ציל פון אייער רייזע, וואָס איר האָט אונטערנומען אין אויסטראַליע און אין טלעכע לענדער פון דרום־מזרח אזיע?

— אויף דער איינלאַדונג פונעם עקזעקוטיוון־ראַט פון די אויסטראַלישע יידן (פּרעזידענט נתן יאַקאָבסאָן), די אָפיציעלע אָרגאַניזאַציע פון די אויסטראַלישע יידן און פון פאַרטרעטונגס־ראַט פון די יידן פון וויקטאָריא־שטאַט (פּרעזידענט י. לייבלער), בין איך אַרויסגעפאָרן צוזאַמען מיט מיין רביצן כדי זיך צו באַטייליקן אין דער אזכרה פאַר די זעקס מיליאָן קדושים, קרבנות פון נאַציזם. אָט די דאָזיקע איינדרוקספולע פייערלעכקייט ווערט יעדעס יאָר אָרגאַניזירט אין מעלבורן אין טאָג פון כ״ז ניסן (דאָס מאָל איז עס אויסגעפאַלן דעם 7טן אַפּריל), כדי סע זאָל זיין אין זעלביקן יאָר טאָג פונעם העלדישן אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ. צו אָט דער אָפּמערקונג, פון טיפן אָפּקלאַנג אין יידישן לעבן, ווערן פאַרבעטן פּראָמינענטע פּערזענלעכקייטן פון פאַרשידענע יידישע קהילות פון דער וועלט. דאָס יאָר בין איך באַערט געוואָרן אַז איך זאָל זיין דער גאַסט־רעדנער. די אזכרה איז פאָרגעקומען אין איינע פון די שענסטע זאַלן פון מעלבורן. מיט דער באַטייליקונג פון העכער 3000 מענטשן. דאָס איז געווען אַן אויפשוידערנדיקע אזכרה פון די קרבנות און דער יידישער גבורה, אַן אויסדרוק פון דער אַנטשלאָסנקייט פון היינטיקן דור, דאָס דור פון דער שואה אָבער אויך פון דעם ווידערגעבורט, דור אחרון להורבן ודור ראשון לגאולה, צו שטיין אויף דער וואַך און צו קעמפן אַז סע זאָל זיך מער קיין מאָל נישט איבערחזרן א ניי אוישוויץ.

— קאָנענדיק אייער ענערגיע און אַרבעטס־קראַפט, בין איך איבערצייגט אַז דאָס איז נישט געווען אייער איינציקע טעטיקייט אין אויסטראַליע...

— באמת, איך האָב געפּרואווט אויסניצן די אַנוועזנהייט אויפן פינפטן קאָנטינענט, כדי זיך צו באַקענען מיט מערער אַספּעקטן פונעם דאָרטיקן יידישן לעבן. איינצייטיק דאַרף איך אָנערקענען אַז אויך די וואָס האָבן מיך פאַרבעטן, פון זייער זייט, מיט א וואונדערבאַרער ברידערלעכער הכנסת־אורחימדיקייט, האָבן מיך נישט געשאַנעוועט בנוגע דער טעטיקייט. דער פּראָגראַם, וואָס זיי האָבן מיר צונויפגעשטעלט איז געווען איבערגעלאָדן...

— און איר, שטעל איך מיר פאָר, האָט נישט געהאַט גאָרנישט דערקעגן...

— ניין, מע קאָן נישט זאָגן אַז איך בין געווען אַן „אַרבעטסלאָזער". סע זענען געווען טעג אין וועלכע איך האָב אויפגעטרעטן ביי דריי און אפילו פיר פאַרזאַמלונגען. איצט, ווען איך פּרואוו רעקאָנסטיטואירן דעם פּראָגראַם פון דער טעטיקייט פון אויסטראַליע — דאָרט האָב איך נישט געהאַט פיל צייט דאָס צו טאָן — קומט עס מיר כמעט נישט צום גלייבן, אַז איך האָב געקאָנט אַזוי פיל אויפטאָן אין בלויז צען טעג. בלויז אין מעלבורן האָב איך געהאַלטן 18 דרשות און עטלעכע רעדעס. שוין אָפּגערעדט פון די פּרעסע־קאָנפערענצן, טאָסטן. אייגנטלעך האָט דער דאָזיקער פּראָגראַם זיך אָנגעהויבן נאָך אויף דער רייזע, ווייל נאָך אין אַטען, וואו דער] אַוויאָן האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף א קורצער צייט זענען געקומען אונדז באַגריסן און האָבן אונדז מקבל־פּנים געווען די מנהיגים און די רבנים פון דער דאָרטיקער יידישער קהילה. אין מעלבורן, וואוהין איך בין אָנגעקומען נאָך א דרייסיק־שעהדיקער פלי־רייזע, האָב איך אָפּגעהאַלטן די אַנדערע טעג פּסח; איך האָב געהאַלטן דרשות אין די וויכטיקסטע שילן און טעמפּלען, איך האָב באַזוכט קולטור, חינוך און קהילהשע מוסדות; איך האָב געענטפערט אויף אומצאָליקע פראַגעס, נישט בלויז אין ראַם פון פּרעסע־קאָנפערענצן, נאָר אויך אין געשפּרעכן מיט אָנפירנדיקע פּערזענלעכקייטן, צי מיט פּשוטע יידן, מיט וועלכע איך בין געקומען אין קאָנטאַקט.

— אחוץ מעלבורן האָט דער פּראָגראַם כולל געווען אויך אַנדערע קהילות?

— איך בין געווען דער גאַסט פון דער שטאָט סידניי, די צווייט־גרעסטע שטאָט, וואו עס איז פאַראַן א יידישע קהילה פון בערך 35000 נפשות, כמעט ווי אין מעלבורן. איך האָב געהאַלטן א רעדע אין ראַם פון אַן עפנטלעכער פאַרזאַמלונג אין דער אַנוועזנהייט פון די היגע פּערזענלעכקייטן און העכער טויזנט יידן. די אָנפירערשאַפט פון לייטונגס־ראַט, די רבנים בראש מיט ד״ר פּרוש האָבן געגעבן א מסיבה לכבוד אונדז. דאָרט זענען אָרגאַניזירט געוואָרן באַגעגענישן, פּרעסע־קאָנפערענצן און פאַרשידענע אַנדערע טעטיקייטן.

ו. ר.

(סוף אויף זייט 9)

דער רב הראשי שליט״א און די רבנית ד״ר רוזן האָבן זיך צוריקגעקערט אין לאַנד

דעם 5טן מיי ד״י האָבן זיך צוריקגעקערט קיין בוקאַרעשט, פון זייער רייזע אין אויסטראַליע און מערער לענדער פון דרום־מזרח אזיע, דער רב הראשי שליט״א און די רבנית ד״ר רוזן.

אויפן אינטערנאַציאָנאַלן ערעפּאָרט בוקאַרעשט־אָטאָפּען זענען געקומען זיי אָפּוואַרטן און זיי זאָגן „ברוך־הבא": עמיל שעכטער, גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע; דניאל סעגאַל, פּרעזידענט פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה; הרב יצחק מאיר מאַרילוס שליט״א; גבאים פון שילן און טעמפּלען, באַאַמטער פון דער פעדעראַציע און פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה.

עס איז געווען אַנוועזנט ה' ג. סטאַיקאַ, שעף פון אַן אָפּטיילונג אין רעליגיע־דעפּאַרטאַמענט.

דער רב הראשי שליט״א האָט זיך באַטייליקט אין דער זיצונג פון קרן־הזכרון

צווישן 8—9טן מיי ד״י האָט דער רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א זיך באַטייליקט אין דער זיצונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין לאָנדאָן, פון לייטונגס־ראַט פון „מעמאָריאַל פונדיישן", די אָרגאַניזאַציע פאַרן אַנטוויקלען די יידישע קולטור. די זיצונג איז געווען פּרעזידירט פון ד״ר נחום גאָלדמאַן, פּרעזידענט פונעם ראַט, און האָט געהאַט אויף דער טאָג־אָרדענונג בודזשעט־פּראָבלעמען, ווי אויך דעם פּראָגראַם פון סובווענציעס, וואָס ווערן צוגעטיילט יערלעך פאַר פאַרשידענע יידישע קהילות איבער דער וועלט פאַרן אַנטוויקלען די רעליגיעזע און קולטורעלע טעטיקייט.

שבת, דעם 10טן מיי האָט דער רב הראשי פאַרבראַכט אין גלאַזגוי (סקאָטלאַנד), זייענדיק דער גאַסט פון רב הראשי ד״ר זאב גאָטליב שליט״א.

דעם 11טן מיי האָט דער רב הראשי שליט״א זיך צוריקגעקערט קיין בוקאַרעשט.

ביים ים־המלח

דאָס מאָל פירט מיך דער וועג איבער דער פּאַרצייטיקער געגנט פון שומרון. די בעטאָן־באַנד פונעם שאָסיי ציט זיך אויס איבער די פּוסטע בערג, נידערט אַראָפּ איבער מדברדיקע טאָלן. מיידט אויס אַ פעלדזנדיקן שפּיץ, דערנאָך נידערט מען אַרונטער. די ווייסע פעלדזן פון ירושלים זענען געבליבן הינטער אונדז. אומזיסט ווענד איך מיינע בליקן אויף צוריק כדי אָנצוקוקן נאָך איין מאָל די פּראַכטיקע בלאָקן פון דער הויפּטשטאָט. דער פּייסאַזש איז דאָ לחלוטין אַן אַנדערער. בערגלעך און טאָלן מדבר־דיקע און אָט דער רויטלעכער געלער קאַליר, וואָס מאַכט מיד דאָס אויג. און די טרוקענע לופט, מיט וועלכער מיר זענען נישט צוגעוואוינט...

— מיר געפינען זיך פיל אונטער דעם ים־פלאַך, ענטפערט אונדזער באַגלייטער אויף מיין חידושן זיך. די שטאָט יריחו, וואוהין מיר זענען אָנגעקומען שפּעטער מיט 10—15 מינוט געפינט זיך 250 מעטער אונטערן מיטלענדישן ים־פלאַך.

פון דאָ, ווייזט אויס, איז דאָס דערדריקטע געמיט וואָס מיר האָבן געפילט שוין ביים אָנהייב פון אונדזער רייזע? אָדער איז גאָר אַן איינדרוק פון אַ זוניקן פּייסאַזש, פון אָנגעהיצטער לופט פונעם הייסן מדברדיקן אָטעמען, פון דער אומגעוויינטלעכער געשפּאַנטער ליכטיקייט?

פּוסטע בערגלעך, טרוקענע טאָלן... מיט אַ מאָל דערשיינט אויפן האָריזאָנט אַ בלוי אויג, צוציענדיק אונדזער גאַנצע אויפמערקזאַמקייט.

— דער ים־המלח, טוט זיך הערן דער וועגווייזער. זעט איר די ריי בערגלעך אין דער לינקער זייט? אין יענער זייט פון זיי איז קומראַן...

גוט טוט די באַגלייטערן וואָס זי גיט נישט צו קיין אַנדערע קאָמענטאַרן. סיי וואָס פאַר אַ וואָרט וואָלט איצט דאָ געווען איבעריק. מיר פאָרן שווייגנדיק, די מאַשין יאָגט אויף דער בעטאָן־באַנד, און די מחשבות אונדזערע יאָגן נאָך גיכער אויף דער אומגעזעענער באַנד פון דער געשיכטע, פון דער צייט.

בכן, דאָ, אין אָט דעם דעקאָר, האָט זיך אַמאָל אָפּגעשפּילט איינע פון די אינטערעסאַנטסטע עפּיזאָדן פונעם העברעאישן וואָרט. צו דעם צוועק האָט דער צופאַל, אָט דער קאַפּריזנער רעזשיסאָר, אויסגעוויילט אַ נישט־פאַרגעסענעם פאַרשוין — אַ נאָמאַדישן בעדואינער, וואָס וואָגלט דאָ אַרום איבער אָט די געל־רויטלעכע פעלדזיקע בערגלעך מיט זיינע טשערעדעס.

אין איינעם אַ טאָג, אַרומלויפנדיק איבער אָט די בערגלעך כדי צו זוכן אַ ציג וואָס האָט פאַרבלאָנדזשעט פון דער טשערעדע, איז ער אַריין אין אַ הייל און דאָ האָט ער געפונען...

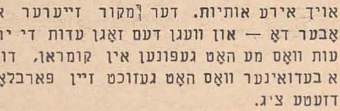
ניין, נישט די ציג וועלכע ער האָט געזוכט, נאָר ערדענע כלים פון געברענטן ליים, פאַרזיגלטע, וואָס האָבן אויסגעזען צו זיין אַלט פון זינט די וועלט שטייט. מיט אַן אויסגעשאַרפטן שטיין האָט דער פּאַסטעך צובראָכן איינע פון די כלים און האָט געפונען...

ניין, נישט דעם אוצר פון טויזנט און איין נאַכט — אַזוי ווי ער האָט קודם געמיינט — נאָר אַ יריעה פון אַ קעלבערן הייטל באַדעקט מיט יענער געקעסטלטער שריפט, פון רעכטס צו לינקס, וואָס ער האָט גאַנץ זיכער אין זיין לעבן נישט געזען ביז דעמאָלט. אַ ביסל אָפּגענאַרט, האָט דער פּאַסטעך נישט פאַרזוימט אויפצועפענען אויך די אַנדערע כלים וואָס ער האָט געהאַט פאַר זיך אין דער טונקעלער הייל. דאָך האָט ער גענומען די יריעה מיט זיך... אין דער ווייסטעניש אין וועלכער ער לעבט, איז דאָס לעבן האַרט און יעדע זאַך קאָן זיין ניצלעך.

וואָס עס איז געשען ווייטער איז באַוואוסט פון דעם וואָס סע האָבן באַקאַנט געמאַכט די ספּעציאַליסטן און די צייטונגען. יענער פּאַסטעך איז געגאַנגען זוכן זיין אַ ציג און האָט געפונען נאָך אַ גרעסערן אוצר ווי אַלאַדין. אין יענעם טאָג, האָט די קולטור־געשיכטע זיך באַרייכערט מיט אַן אומדערוואַרטן אוצר פאַרן פאָרשן, און די היסטאָריקער, אַרכעאָלאָגן, תנך־פאָרשער האָבן באַקומען אַ טייערע מתנה. פאַר זיי אַלע איז קומראַן דאָס זעלביקע ווי פאַר די היסטאָריקער פון דער נאַפּאָלעאָנישער פּעריאָדע איז אויסטערליץ, דאָס הייסט די אַפּאָטעאָזע... און מעגלעך אַז נאָך עפּעס מערער, ווייל דער נאָמען פון אָט דעם פאַרלוירענעם אָרט צווישן ווייסטע בערג און טאָלן האָט באַשאַפן נייע וויסנשאַפטלעכע באַגריפן ווי קומראַנאָלאָגיע און אירע דינער האָבן באַקומען דעם נאָמען ווי קומראַנאָלאָגן.

— די יריעות פונעם ים־המלח איז דאָס ווערטפולסטע וואָס דער ירושלימער מוזיי פאַרמאָגט, הער איך די באַגלייטערין, גלייך זי וואָלט נאָכגעפאָלגט אומגעזען און אומגעפילט, דעם פאָדעם פון די געדאַנקען.

איך האָב געוואוסט. צוריק מיט עטלעכע טעג האָב איך געזען די מאָדערנע געביידע, אַ ריזיקער בעטאָן־גלאָק, וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרן זיי צו באַשיצן. ווייל עס זענען דאָך נויטיק אָנצונעמען די גרעסטע פאָרזיכט־מיטלען כדי צו קאָנסערווירן אָט די אַלטע פאַרמעטן פון איבער צוויי טויזנט יאָר, וואָס דער טרוקענער מדבר האָט פאַר אונדז אויפבאַהאַלטן, גלייך ווי אַ ספּעציעלער באַווייז פון אונדזער המשך פון העברעאישן וואָרט און קולטור. די 22 אותיות פון וועלכע סע זענען צונויפגעשטעלט זייערע טעקסטן, זענען די זעלביקע וועגן וועלכע דער מדרש זאָגט אַז כביכול אַליין האָט געפלאָכטן איבער זיי קרוינען ווען ער האָט זיי איבערגעגעבן אויפן הר־סיני, צו משה רבנו. דאָס זענען די זעלביקע 22 אותיות וואָס האָבן באַגלייט די צוועלף שבטים אין זייער אַרומוואָגלען אין דער מדבר. וועלכע האָבן געזען דעם טריומף פונעם ערשטן בית־המקדש און וועלכע האָבן זיך צונויפגעזאַמלט פאַרן כסא־הכבוד, אַ טראַגישע טשאַטע פון פאַרשעמטע פייגל, דעמאָלט ווען דאָס בית־המקדש איז חרוב געוואָרן. זינט דעמאָלט האָבן זיי אָנגעהויבן בלאָנדזשען איבער דער וועלט, באַגלייטנדיק דאָס פאָלק ווי אַ געטרייער שאָטן אין אַלע זיינע וואַנדערונגען. סיי וואו סע זענען אָנגעקומען די קינדער פון דער תורה — זענען זיי אויך מיטגעגאַנגען, זייער גורל איז געווען אַ בשותפותדיקער. צוזאַמען האָבן זיי אַרומגעוואָגלט איבער דער וועלט, איבער ימים און קאָנטינענטן. זיי האָבן זיך געטיילט מיט די ליידן, שטרעבונגען און האָפענונגען. צוזאַמען האָבן זיי אַרומגעוואַנדערט איבער דער וועלט, די זין פון דער תורה און אויך אירע אותיות. דער מקור זייערער איז אָבער דאָ — און וועגן דעם זאָגן עדות די יריעות וואָס מע האָט געפונען אין קומראַן, דורך אַ בעדואינער וואָס האָט געזוכט זיין פאַרבלאָנדזשעטע ציג.



...דאָס בלויע אויג פונעם ים האָט זיך שוין לאַנג צוגעמאַכט נאָך אונדז. הינטער אונדז איז געבליבן אויך יריחו, די שטאָט פון יהושע, דער וואָס האָט איינגעשיט זיינע מויערן מיטן בלויזן בלאָזן מיט די שופרים. זייענדיק אין וועג פאַר די גרויסע אימפּעריעס פון מיזרח און מערב, האָט די אוראַלטע שטאָט איבערגעלעבט רום, אויפבלי און חורבן. די אַרמייען פון נבוכדנצר, דער אַכזורדיקער בבלישער דעספּאָט, האָבן מאַרשירט אין אירע גאַסן וואָס זענען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַש. יונתן, דער מלך פון יהודה פון דער חשמונאישער דינאַסטיע, האָט זי ווידער אויפגעבויט, הויז נאָך הויז. שפּעטער האָט אַנטאָניוס געשאָנקען די שטאָט פאַר קלעאָפּאַטראַן און אויגוסטוס האָט זי ווידער איינגענומען, שענקענדיק זי דאָס מאָל העראָדעסן. די סאָלדאַטן, מידע און פאַרשמאַכטע פון דורשט, האָבן זיך אָנגעפּרעסן מיט אירע זיסע טייטלען, די מוטיקע גענערעלער האָבן זיך דאָ אויפגעשטעלט זייערע געצעלטן אין שאָטן פון אירע גערטנער. דער שטויב פונעם וועג האָט שוין לאַנג אָפּגעווישט דעם זכר פון די טריט און בלויז עטלעכע שורות פון דער געשיכטע, וואָס היט נאָך אויף דאָס ווידער־קול פון זייערע נעמען. די שטאָט אָבער, זעצט פאַר איר ווייסן אָפּגלאַנץ אין דער פאַרבלענדנדיקער שיין פון מיטן טאָג, מיט אירע באַנאַנען און טייטלען — אַ גרינע אָאַזע פון שפּע צווישן פּוסטע בערג, געל־רויטלעכע...

די בעטאָן־באַנד ענדיקט זיך פאַר אונדז ביים ירדן. זיינע וואַסערן רינען פיל ברייטער און גרעסער אויף די בלעטלעך פונעם חומש, ווי דאָ, צווישן אָט די נידעריקע ברעגן. מיר גייען אַראָפּ פון דער מאַשין, מיר מאַכן די עטלעכע שפּאַן ביז דער אַלענבי־בריק און מיר לאָזן שוועבן דעם בליק איבער דעם ביסל געלבלעכן וואַסער פונעם טייך. פאַרשטייט זיך, אַז אויף דער וועלט זענען פאַראַן אומצאָליקע טייכן און וואַסערן גרעסערע און טיפערע ווי דער דאָזיקער. אָבער איך קאָן נישט נאָך איינעם, זאָל ער זיין אויך דער פוילער אַמאַזאָן צי דער רוסישער מיסיסיפּי וואָס זאָל אַריינדרינגען אין דעם באַוואוסטזיין פול מיט טיפע געפילן און מאָראַלישע באַטייטן, ווי אָט דער דינער פאָדעם איבער וועלכן די אַלענבי־בריק האָט דעם גורל צו מאַכן אַ בריק צווישן מענטשן...

וויקטאָר רוסו

אייגענע ברילן...

סע זענען פאַראַן זייער ווייניק מעגלעכקייטן צו דערזעצן מענטשלעכע אברים. אָבער וואָס זאָל מען אָבער טון אין אַ נויט? דער מענטש האָט דען אַ ברירה זיך אויסצוקלייבן. וואָס יאָ און וואָס נישט? אין אַ נויט מוז מען אַקצעפּטירן אויך אַ פּראָטעזע.

וואָס איז אַ פּראָטעזע? געוויינטלעך, אויב איר וועט עמעצן פרעגן וואָס ער פאַרשטייט אונטערן וואָרט „פּראָטעזע”, וועט ער אייך זאָגן, אומגעטראַכט, אַז אַ פּראָטעזע מיינט אַ הילצערנעם צי מעטאַלענעם פוס צי האַנט. יאָ, עס איז נאָך דאָ אַ מין פּראָטעזע — אַ ציין־פּראָטעזע. אדרבה, ווען איר וועט נעמען אַ ווערטערבוך, וועט איר געפינען אַז פּראָטעזע מיינט דווקא אַ ציין־פּראָטעזע, נישט אַזוי ווי איך האָב אויסגערעכנט די ציין־פּראָטעזע אויפן דריטן אָרט.

נו, האָב איך געטראַכט אַז מע קאָן צוגעבן צו דער ליסטע פון פּראָטעזן נאָך איינע — ברילן. זענען דאָך ברילן אויך אַ מין פּראָטעזע. אמת, זיי דערזעצן נישט דאָס אבר, דאָס אויג, אָבער זיי דערזעצן דאָך די פונקציע פונעם אויג, אָדער זיי פאַרבעסערן עס. דאָס הייסט, אַז מיט די ברילן זעט מען, אויך ווען אָן די ברילן זעט מען נישט.

זענען פאַראַן ברילן און ברילן. ברילן וואָס קענען אָנגערופן ווערן פּראָטעזן און ברילן וואָס זענען בשום אופן נישט קיין פּראָטעזן. למשל, ברילן וואָס זענען צו פאַרהיטן די אויגן פון די שטאַרקע זונען־שטראַלן, זענען נישט קיין פּראָטעזן. ברילן וואָס פאַרהיטן דעם מעטאַל־אַרבעטער פון די פייער־פונקען אַז זיי זאָלן אים נישט אַריינפליען אין די אויגן, זענען פּראָטעקציע־ברילן, אָבער נישט קיין פּראָטעזן (סע זענען פאַראַן מענטשן, וואָס טראָגן ברילן נאָר סתם אַזוי פון גאווה וועגן, כדי זיי זאָלן האָבן אַ סנאָבישן שטעל, ווי אַמאָל פלעגן אדליקע לייט, צי דאַמען פון דער „הויכער” געזעלשאַפט, טראָגן אַ מאָנאָקל. די מין ברילן זענען נישט אַ מאָל קיין פּראָטעזשיר־ברילן אויך נישט!).

פאַראַן העלע ברילן, סתם, פאַר קורצזיכטיקע. סע זענען פאַראַן קאָלירטע ברילן וואָס גלייכצייטיק זענען זיי אויך אַ שוץ פאַר דעם באַברילטן, אַז מע זאָל נישט קענען קוקן אים אין די אויגן. אַזוי אַרום קאָן ער אויסווייכן אַ בליק, וואָס אָן די ברילן וואָלט ער אים אפשר נישט אויסגעהאַלטן.

פאַראַן נאָך אַ מין ברילן, וואָס זענען צוגעפּאַסט אויף ביידע מינים קורצזיכטיקייט: די לענטילן זענען טאָפּלטע. דער אויבערשטער טייל פונעם גלאָז איז אויף צו זען אויף דער ווייט און דער אונטערשטער טייל פונעם גלאָז איז ווי אַ האַלבע לבנה, כדי צו זען פון דער נאָענט, למשל צו לייענען אַ צייטונג צי אַ בוך... אָט די מין לענטילן האָבן אַ מעלה, וואָס מע דאַרף נישט האָבן קיין צוויי פּאָר ברילן, איינע פאַר דער ווייט און די צווייטע פאַר דער נאָענט. עס איז גענוג אַז מע האָט נאָר איין פּאָר אַזעלכע ברילן. און מע באַניצט זיי אין יעדן פאַל, אי אויף דער ווייטנס קוקנדיק גלייך פאָרויס, אי אויף דער נאָענט, ווען מע הייבט אַביסל אויף דעם קאָפּ און מע קוקט אין דער צייטונג מיטן אונטערשטן חלק גלאָז. דאָס קומט זייער צוניץ, בפרט ווען דער איבערגאַנג פון נאָענט אויף דער ווייט איז זייער אָן אָפטער און מע האָט נישט קיין צייט אָדער די מעגלעכקייט צו בייטן אַזוי שנעל די ברילן ווי מע וואָלט געדאַרפט.

ברילן קומען צוניץ אויך אין אַן אומאַנגענעמער געלעגנהייט. אויב מע שטופּט דיר אַרונטער אונטער דער נאָז צום לייענען עפּעס, וואָס איז דיר נישט צום הארץ, וואָס דו ווייסט נישט ווי אַזוי זיך אַרויסצודרייען אויף נישט צו לייענען, כדי דו זאָלסט נישט זיין געצווינגען צו געבן אַ באַלדיקן ענטפער — קאָן מען פשוט זאָגן: איך האָב נישט די ברילן ביי מיר... קאָן זיין אַז אויך מיט די ברילן וואָלט ער עס אויך נישט געקאָנט לייענען, אָבער מע קאָן עס דען אַזוי אָפּן זאָגן? עס איז דאָך אַ בושה. זאָגט מען: איך האָב נישט ביי מיר די ברילן. סע קאָן זיין אַז דו ווילסט נישט לייענען, ווייל דו ווייסט פון פאָרויס וואָס עס איז דאָרט געשריבן, און דווקא מחמת דעם ווייל דו ווייסט, ווילט זיך עס דיר נישט לייענען, האָסטו אַ גוטן אויסרייד.

צו מאָל, אויב דו האָסט נישט ביי דיר די ברילן, געפינט זיך עמעצער וואָס וויל דיר אַ טובה טון און דיר אויסבאָרגן זיינע ברילן — אָבער דאָ געשעט שוין גאָר עפּעס נייעס: דו זעסט מיט יענע ברילן, נישט מיט דיינע אייגענע אויגן און אויך אפילו נישט מיט דיינע אייגענע ברילן — דאָס זענען פרעמדע ברילן, און זעסט דורך זיי בלויז דאָס, וואָס יענער וויל דיר ווייזן.

וויפל מאָל האָט איר באַגעגנט מענטשן וואָס זעען נישט מיט זייערע אייגענע אויגן, נאָר קוקן געוויינטלעך דורך פרעמדע ברילן? אדרבה, טייל מענטשן האַלטן אַז עס איז געזונטער צו קוקן דורך פרעמדע ברילן און זאָגן בלויז יענעמס מיינונג, כדי וואָס ווייניקער צו ריזיקירן מיט זיין אייגענער מיינונג... אין אַזאַ פאַל קען מען בייטן די ברילן, לויט דער געלעגנהייט. ווען דעם צווייטנס ברילן פּאַסן זיך שוין נישט, קאָן מען נעמען דעם דריטנס ברילן. וועמענס ברילן סע פּאַסן זיך בעסער צו דער דאָזיקער צייט און צו די דאָזיקע אומשטענדן. יאָ, אַזעלכע מין ברילן זענען פיל בעסער, זענען באַקוועמער...

איך האָב אויך ברילן... פון זינט נישט לאַנג האָב איך זיי. הגם סע זענען פאַראַן מענטשן וואָס טראָגן ברילן פון קינדווייז אָן. אויף יעדן פאַל טראָגן שטעטערישע מענטשן מער ברילן ווי דערפערישע. פויערים טראָגן זעלטן ברילן. דערפאַר טאַקע זעען זיי געוויינטלעך מיט זייערע אייגענע אויגן. אויב אַ פויער זאָגט עפּעס — איז עס אַזוי, ווי ער זאָגט עס. ווייל ער זאָגט דאָס, וואָס ער זעט מיט זיינע אייגענע אויגן, אָן ברילן... אויב אַ שטעטערישער זאָגט עפּעס, איז עס נישט אַלע מאָל דאָס וואָס ער האָט געזען מיט זיינע אייגענע אויגן. פיל מאָל איז עס דאָס וואָס ער האָט געזען מיט די ברילן, און אויך דאָס, נישט אַלע מאָל מיט זיינע אייגענע ברילן...

אַקעגן וואָס איז עס צו רייד געקומען?

אַנומלט האָט זיך מיר געטראָפן, אַז איך זאָל רעדן בפרהסיה. האָב איך זיך צוגעגרייט, האָב מיר אויסגעווישט מיטן טיכעלע די ברילן, כדי איך זאָל נישט האָבן קיין שוועריקייטן ביים לייענען דעם רעפעראַט (אָדער כאָטש די צוגעגרייטע ציטאַטן!). האָב איך זיך צוגעגרייט... אָבער ווי אַזוי איך האָב אָנגעהויבן רעדן, האָט זיך אין מיר אָנגעצונדן דער „פויער” אין מיר. איך שטאַם דאָך אויך פונעם דאָרף און אין מיר איז נאָך פאַרבליבן נישט ווייניק פויערישקייט... איך האָב מיר אויסגעטון די ברילן, גלייך איך וואָלט אַזוי בעסער געזען די צוהערער. תמיד וויל איך זען די מענטשן צו וועלכע איך רעד. איך וויל פילן ווי אַזוי זיי רעאַגירן אויף מיינע רייד. דאָס גיט מיר דעם מוט צום רעדן. איך וויל זען אויב זיי דרימלען צי הערן זיי זיך צו מיט אויפמערקזאַמקייט צו דעם וואָס איך זאָג. געפעלט עס זיי, צי דאַרף איך פאַרענדיקן פאַר דער צייט און פטור ווערן... ווי געזאָגט, האָב איך דערווייל אויסגעטון די ברילן, מיטן געדאַנק אַז ווען איך וועל ציטירן פונעם בוך, וואָס איז געשטאַנען אויפגעמישט פאַר מיר, וועל איך מיר צוריק אָנטון די ברילן. איז האָב איך גערעדט אויסנווייניק, אָן די ברילן. איך האָב גערעדט מיט אייפער. מיט חשק, וועגן די שיינע פּערספּעקטיוון, וואָס שטייען פאַר אונדז פאָר, טראָץ די צייטווייליקע שוועריקייטן. דער עולם האָט מיך אויסגעהערט מיט אויפמערקזאַמקייט. איך האָב אַריינגעבראַקט די ציטאַטן דאָרט וואו מע דאַרף, ביז איך האָב געענדיקט. דער עולם האָט געפּלעסקעט און איך בין אַראָפּ פון דער בימה און זיך געזעצט אויף מיין אָרט, אַ צופרידענער...

שפּעטער מיט עטלעכע מינוט פרעגט מיך מיין שכן: צו וואָס טויגן אייך די ברילן? און אַנשטאָט אַן ענטפער פרעג איך אים: וועלכע ברילן? זאָגט ער: וואָס הייסט וועלכע ברילן, אייערע ברילן?! ווי איינער וואָס וועקט זיך נאָר וואָס אויף פונעם שלאָף, זאָג איך: יאָ, מיינע ברילן — און נעם אין אַכט אַז איך האָב זיי פאַרגעסן אויפן טיש, אויף דער בימה... ערשט איצט גיב איך מיר אָפּ חשבון אַז איך האָב געלייענט אויך די ציטאַטן אָן די ברילן.

איז דאָך אַ סימן, אַז נישט אַלע מאָל דאַרף איך האָבן ברילן.

אפילו דאָס, אָט די פּאַרצייכענונג, האָב איך דאָך אויך אָנגעשריבן אָן ברילן.

וואָלף טאַמבור



כתב-עת

של היהדות הדתית הרומנית

★ ה' סיון תשל"ה בוקרשט · מספר 345 · דר־שבועון ★

רב הראשי שליט"א ד"ר דוד משה רוזן

פגישות וירידות בסיני

„אוזן שומעת ועין רואה, ה' עשה גם שניהם" (משלי, כ, יב) — ראתה העין במתן־תורה, מה שבפעם אחרת שומעת האוזן".

(מהר"ם שיף)

„סיני־בגימטריא עין" (בעלי־סוד)

אינסופיים היו המרחקים שבין היוצר ומבחר שביצ:רין — האדם. מצד אחד — א־ל מסתתר בשפרירי מרומיו החבויים ומאידך — „ממעמקים קראתיך", האדם השקוע ראשו ורובו בתהום מאויין הנשמיים. „הרור נאה זיו־העולם" מזה־ו־„במחשכים הושיבני", מאידך. דומה היה, כאילו זה שברא את האדם „בצלמו וכדמותו", שנפח „נשמת חיים" בו, ניתק כל קשר בינו לבינו מעומק הפער שביניהם.

אך לפתע־פתאום ובפיסגת ההר הופיע דבר ה'. הדו הב־קיע שחקים ותבל כולה נש־תתפה וקפאה. והעם כולו עמד כמוקסם, מקשיב ורואה את הקול. ראיה של ממש, כמא־מר הפסוק' „וכל העם רואים את הקולות" (שמות, כ, טו). היה זה הקול־החזון, שהתנופף כנס ודגל לארבע רוחות העו־לם ושהולך מסוף העולם ועד סופו; היה זה הקול שהוטבע באותיות של אש באופקי ה־היסטוריה ושמאציל מאורו עד לערפלי הדורות שבאח־רית הימים.

„וירד ה' על הר סיני" (שמות יט, כ). בשעה ההיא, כאשר היו „קולות וברקים", כאשר „הר סיני עשן כולו", בה בשעה יצא „יושב בסתר עליון" מבדידותו, וויתר ע־ליה, עזבה לנצח וירד אל העם: „ויאמר משה אל העם אל תיראו כי... בא הא־להים" (שם, כ, יז); לא עוד יעמוד מרחוק במגדל־השן שלו, אלא „בא א־להים", הוא בא ביני־נו, ירד בין העם. ומסילא משעה זו לא עוד ישלטו חו־קי־הז'ונגל בעולם, כי חדרה התודעה של „וירד ה' על הר סיני", ידוע לכל שיש ה' בקרבנו, יש „עין רואה", יש „אוזן שומעת" וכל מעשינו „בספר נכתבים" ועל כל נעלם יביא במשפט. ומני אז הת־מזגו שתיהן, השכינה והתורה, ויהיו לאחת וכנסת ישראל נאצלת ומוארת ברעיונות נש־גבים מזיו קדושתן, רעיונות שמגיעים אלינו על כנפי הש־כינה ותורתה, לקיים מה שנאמר: קוב"ה, ישראל ואורייתא חד היא.

באותה השעה נוכחנו לדעת, שלא הדרך המאוזנת, אלא זו המאונכת וזקופה מובילה אל הכרת ה'. סתם טיולי־עונג, טיול לשם טיול, ואפילו „כניסה לפרדסים" פורחים לא עוד סיפקו אותנו. תענוג רוחני אמיתי מצאנו דווקא בטיפוסים בתלילות המררו־נים. וכך, ממשיכים אנו לע־לות ולטפס במירדונים וחות־רים לקראת שיא הרוח בידענו, ששם, בשיא הר סיני, שם במרומי ההכרה, שם מקום כבודו של זה שנתן בנו את הכשרון ואת הצמאון לחדור לסודות היצירה, לרזי דרזין. אמת, העליה והטיפוס כרו־כים הם בסכנות; אמת היא שעלינו ללכת בדרך לא־דרך במקום שעל כל צעד ושעל יארב לנו פער תהומי ואבני־נגף ללא מספר; אמת היא גם זאת שבדרכנו אל השיא אנו נתקלים תדירות בסלעים שמאפילים בגודלם על השיא ומסתירים אותו מלפנינו, ואז, למול קשיים כה רבים, יש ועומד אתה ושואל: למה נגזר עלינו גורל אכזרי זה לעמוד במאבק עם כחות איתנים אלה במקום לצעוד במעגלי צדק ומישור שקורת רוח ומנוחה בחיקם? אבל, כל מדרון ומדרון שכ־בשת, גורם לך שמחה ללא־גבול מכיוון שהתקרבת לא־להים, לשיא, ושמלחמתך ה־כבדה בחיים מאוזנים, שמחיים ובנאלים תפתיים סוכ"ם בנצ־חונך.

מאז, משעה ששמענו וראי־נו את הקולות, התיישרו גווי העבדים הכפופים, כי הוא כיוון את מבטיהם כלפי ה־פיסגה, למעלה, לקראת השיא, לאופקים, במקום שהחלום יהפך למציאות.

שם, במרומי הר סיני, נפגש האדם בא־להיו; **שם ירד א־להים בין העם.**

איתן אריה

ליקוטים מעזבונו של הרב הגאון ר' אברהם ארי' רוזן זצ"ל

תשובה ע"ח

ג

ועד"ש הג' בשבת י:אמר רבא בר מחסיא כו' אמר רב ה־נותן מתנה לחברו צריך להו־דיעו כו' כל הענין שם. הנה ב־ביאור מאמרים אלה כבר כתבתי בחידושי הש"ס שלי והנני ל־העתיק משם, גלפע"ד דאף ש־אמרו ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין ל"ט, וחולין קמ"ב ועי' עירובין כ"ב וע"ז ג') עכ"ז על מצות שבת יש לומר שנותנים השכר בהאי עלמא כי ענין מצות שבת אינו קום ועשה רק שוא"ת וכמ"ש באוה"ח ר"פ ויקהל ע"ש והוי כהא דארז"ל ישב אדם ולא עבר עברה שנותנים לו שכר כעושה מצוה (מכות כ"ג) ועי' בלב ארי' על חולין קמ"ב בשם חי' תב"ש על ב"ב ע"ש. והסברא לזה היא ע"פ מאז"ל שהיצה"ר הוא תאב לדבר האסור ע"ש קעי"ז גדול המצוה ועושה מ־אינו מצוה ועושה (קידושין ל"א ב"ק ל"ח ופ"ז וע"ז ג) כי לפום צערא אגרא וכמו כן י"ל לענין ישב אדם ולא עבר עברה כו' עמ"ש השלה"ק בסו"פ ראה), וכן לענין שמירת שבת דהוי ג"כ כבא לידו דבר עברה ע"י שהוא רגיל לעשות הל"ט מלא־כות בששת ימי המעשה, דהנה אף אם אמנם דהא דישב אדם ולא עבר עברה דלא עשה מע־שה בפועל רק במחשבתו שכבש את יצרו דאפשר לומר דהקב"ה מצרפה למחשבתו למעשה אבל הבדל גדול יש במלחמת היצר בין קו"ע ובין שוא"ת עפמ"ש בפרח"ש ה"ג בשם הגה"ק מ־לובלין בביאור הפ' צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד גו' ועי' ב־גליון זה, ונמצא דבמצוה שיש בה קו"ע יש לאדם תחלה מ־לחמה ביצרו בהכנה למצוה ובמחשבה כי סוף מעשה במחש־בה תחלה, ואח"כ במעשה ה־מצוה אפשר שיפול שוב בפח היצר אף שהוא צדיק, אבל החסיד יתגבר על יצרו גם בשעת ה־מעשה של המצוה. אבל במצוה שאין בה רק שוא"ת אין לו ל־היחם עם יצרו רק בהכנה וכחשבה ואח"כ הוא יושב ובטל מעברה, וכן הוא בשמירת שבת אין לו מלחמה במעשה אלא לגמור בדעתו ומחשבתו תדיר שהיום ש"ק ואסור במלאכה ו־ממילא לא יכשל משום מלאכה, וא"כ שכר שמירת שבת כמו שכר כל מצוה של שוא"ת אפשר ש־שתלם בעוה"ז, ורק בשכר מצוה של קו"ע שיש בו גם כי־בוש היצר בשעת מחשבה תחלה ושוב גם בשעת מעשה כדי ל־הוציא המחשבה לפועל ואז שכרו הרבה מאד ועין לא ראתה א' זולתך וא"א לשלם שכר כזה בעוה"ז (ובדרושים כתבתי מזה) ואולי יש לומר דבמצוות שכא־לה שכר ההכנה משתלמת גם בעוה"ז ורק שכר המעשה לעה"ב. ולהאמור א"ש מ"ש ב־זוה"ק פ' יתרו (פ"ח) דשבת משפיע לכל ו' ימי החול ע"ש באריכות ולכאו־רה הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ו־להנ"ל ניחא דשכר שבת נותנין בעוה"ז ג"כ והשכר הוא רב מאד דהא בכל רגע ביום ש"ק יש לו שכר על כל ל"ט מלא־כות שאינו עושה ושפע רב של ברכה יוצא מש"ק לכל הימים. ומזה הצד יובן מאז"ל (בשבת קי"ח) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון, דכיון שהשכר הוא בעוה"ז לא היו שולטין בהם לרעה דשבת ואזונה ה יתה משפיע עליהם על כל ימות החול ומצוה גוררת מצוה והיי שומרין גם השבת השני' וכן לעולם ועד.

ומעתה נשוב לביאור הגמ' בשבת י': הנותן מתנה לחברו א"צ להודיעו כו' שנ' כו' ל"ק במילתא דעבידא לגלויי (פרש"י מי נתנה לו א"צ להודיעו) כו' והא שבת דעבידא לגלויי (ו־הקב"ה אמר למשה לך והודיעם) מתן שכרה לא עביד לגלויי (והוא הודיעם ע"י משה בע"פ מה שכרה, כפרש"י) ותרי יהי מדכר דכירי בזה הדא דאם אמנם הקב"ה גילה למשה מתן שכרה של שבת בע"פ אבל מי מאתנו יודע עד מה מזה ולא מצינו בשום מקום שהי' להב בקבלה מה הוא שכר זה, וא"כ מה ההבדל בין שכר שבת ושל שאר כל המצות. ועוד אם ה־כונה שהשכר של שבת יהא בעוה"ב משום דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כמו שאר המצות, היך הי' משה יכול ל־הוריע לישראל מתן שכרה ב־עוה"ב שהוא כולו רוחני ובלתי מוגבל עין לא ראתה גו' שאין לגוף החומרי שום השגה ו־תפיסה בו, וכמו שכתבתי ב־דרושים דמה"ט אין הקב"ה משלם שכר מצוה בהאי עלמא מפני שהשכר הוא בלי גבול ו־העוה"ז הוא מוגבל. וע"כ נראה לפרש כדלעיל דמצות שבת היא כמו מצוות של שוא"ת ששכרם ניתן בעוה"ז ג"כ, ועי' שבת קי"ח שנותנים לענג את השבת כל משאלות לבו והלא לב ה־אדם הוא שואל כל צרכיו ב־עוה"ז לאוי"ט ואח"כ שכר ל־עוה"ב, וזהו מה שהודיע משה לישראל מפי הקב"ה לדעת ש־אני ה' מקדישכם וכמו שכתבתי בכמ"ק שהכונה להודיע שהקב"ה קידש את ישראל בקידושין, והלא הבעל מתחייב לתת לאשתו יפרנסתה כל צרכי' וסיפוק' וכו' וכמו כן התחייב הקב"ה לתת לנו שכר בהאי עלמא כל צרכינו וזו כונת הגמ' דמפני דשכר מצות בכלל לא עבידא לגלויי הודיעם כי שכר שבת יהא בעוה"ז ג"כ, כי אני ה' מקדישכם, מטעם הנ"ל, שו"ר מ"ש בשלה"ק בח"א מס' שבת בתורה אור ד"ה סוד נוסח ה־קידוש ע"ש.

וע"פ האמור לעיל שפיר קדמי להחויא גם ביאור ד' ה' מדרש דב"ר ר"פ עקב את סבור שמא לדעתך נתתי לך את השבת (שלא תרויח כלום ע"י השביתה) לא נתתי לך אלא לטובתך כיצד כו' מקדש ה־שבת במאכל ומשתה ובכסות נקי' ומהנה את נפשך (במה

(סוף בעמוד 9)

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוניה ז"ל

ליקט ועיבד הרב יצחק מאיר מארילוס

לפרשת נשא

„ושמו את שמי על בני יש־ראל ואני אברכם" (במדבר ואו—כ"ז).

יש לדקדק. הלא היה מספיק לאמר על ישראל, ולמה הוסיף המלה „בני" — וכמו כן היה מספיק לומר ו„אברכם", ולמה ה־וסיף תיבת „ואני". יש לפרש על פי מה שמצינו דיעקב אבינו בעת שברך את נכדיו בני יוסף אמר „המלאך ...יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי". אין להבין סיום הברכה, מי הוא אשר אינו ממשיך לקרא עצמו בשם אבותיו. רגיל הוא שכל אחד יכנה את עצמו בן פלוני ובן בנו של פלוני, אלא וודאי שמוגלמת כוונה בזה, על פי שמובא ברש"י (פ' קרח ט"ז—א') בן לוי — ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלקותם. שנאמר (בראשית מ"ט—ואו): „בקהלם אל תחד כבודי". (ושם פירש"י גם כן באופן זה) כי אם בהתיחסם על הדוכן. וזה שברך אותם שיקרא בהם שמי ושם אבותי, שיחזיקו בדרך אבותם, דרך שהוא דרך התורה והיושר, ואז יהיו לרצון ולכבוד אבותם שיקרא שמם על בניהם וכן רגיל אני לפרש מאמרם ז"ל ב־מסכת סוכה (דף נ"ג—ע"א): „אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנתנו". היינו, אשרי הילדים שאינם מביישים אבותיהם ב־התנהגותם, ובזה יש להבין ההדגשה בפסוקינו על „בני", שהשם יתברך ישים ברכתו, דהבנים יתאימו לאבותם ותה־יינה דעותיהם והשקפותיהם אל דעתם ורוחם. היינו שלא ישנו את שמם העברי האבהותי ה־משמש תריס נגד ההתבוללות והטמיעה. ולא את לשונם ולא מלבושיהם, כי בזכות דברים אלה נגאלו ממצרים. (מדרש רבה ויקרא פ' ל"ד ה). במדרש לקח טוב גורס משאלותם. יש ל־הביא ראיה מן התורה, כי שמרו על מנהג לבושם לשנות מ מלבוש המצרי. אומר האדמו"ר ר' יחזקאל משינאווה, כי ב־תורה כתוב (שמות ג'—כ"ב) „ושמלות ושמתם על בניכם ועל בנותיכם". למה לא נאמר ו־לבשתם אתם. אולם אחד מהאר־בעה דברים שבשבילם נגאלו אבותינו ממצרים היה, שלא שינו את מלבושיהם. ועל כן מן הצורך היה לעבד לתקן את המלבושים, יען שבני ישראל שמרו על תלבושתם ולא לבשו אותם כמו שהם, רק אחר ש־שינו אותם לפי הדוגמה היהו־דית. ואם תאמר, הלא לאו כל אדם זוכה לזה שבניו ילכו ב־שבילי התורה וצריך לזה עזר מן השמים, לזה מבטיח השם יתברך „ואני" אברכם. היינו, על המלה „יברכך" מפרש רש"י „ש־יתברכו נכסיך". ועל הפסוק „ו־אני אברכם" מפרש רש"י ואסכים עם הכהנים אם על נכסים ש־לפעמים מסירים את האדם מ־דרכי התורה מסכים הקדוש ב־רוך עם ברכת הכהנים. מי ש־בקשתו היא רוחנית, שבניו ילכו בדרכיו ויקראו על שמו, בודאי יסכים כי „מרובה מדה טובה" (יומא ע"ו—ע"א) היא וזו ה־הדגשה „ואני אברכם". אסכים כלשון רש"י.

מפי דודי ר' ברוך רובין ז"ל, מגרלא

לפרשת בהעלותך

„בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח—ב). ששת הנרות מסמלים ששת ימי ה־חול, והנר האמצעי מסמל שבת קודש. יש להגלים כוונה בפסי־קנו על פי מאמרם ז"ל במסכת ביצה (ט"ז—ע"א): „כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת". ומביא רש"י שיטה זו פרשת יתרו (כ—ח) זכור, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה, תהא מ־זמינו לשבת. ומקשה הרמב"ן כי שיטה זו היא נגד ההלכה, כי זו היא שיטת שמאי ולא שיטת הלל. והלא בכל מקום ההלכה כהלל? ומתרץ ר' אליהו מזרחי, לפיכך מדייק רש"י ל־כתוב חפץ, כי החילוקי־דעות ביניהם היא רק בדבר מאכל, אבל בחפץ מודה גם הלל. וזאת כוונת הפסוק „אל מול פני ה־מנורה יאירו". אם כל ימי ה־שבוע תהי' להם הארה מיום השביעי, אזי יאירו שבעת ה־מנורות כל השבוע. פסחים ק"ו — ע"א: כל ימי השבוע מתיח־סים לשבת. באופן זה תכונן ימי השבוע.

אדמו"ר ר' העניך זילברפרב, בוטושאן



*

„ויאמר משה... נוסעים אנחנו אל המקום... ויאמר אליו לא אלך כי—אם אל ארצי ואל מו־לדתי אלך" (במדבר יור—כ"כ/ל). — שתי דרכים בעבודת השם, התבוננות בגדלות ה־בורא, וזו הדרך הגבוה, ו־התבוננות בשפלות עצמו, ש־היא מביאה להתבוננות בגדלות הבורא. ואמר משה לחותנו, דרכנו היא בעבודת השם, כי נוסעים אנחנו אל המקום (מקום, זהו מקומו של עולם). אנחנו מתבוננים ישר בגדלות הבורא, ומאליו אנו באים אחרי כן ל־ראות שפלות עצמנו. אמר לו יתרו „לא אלך". אני איני ב־הדרגה זו להתחיל בהתבוננות בגדלות הבורא. זו מדרגה גבוהה מדי בשבילי, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, אני מתחיל להתבונן בשפלות עצמי, „אר־צי". לאן אתה הולך אל מקום עפר מולדתי מאין באת?! ובאו־פן זה אגיע לשלב יותר גבוה.

אדמו"ר ר' חיים מאיר ז"ל אוראדיא